

Kvartalsvis nasjonalregnskap for 3. kvartal 2021

Endelig nasjonalregnskap for 2019

© Statistisk sentralbyrå, 2021

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Innhold

1. Konjunkturutviklingen internasjonalt

Publiseres i Konjunkturtendensene 2021/4 (3. desember 2021)

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Publiseres i Konjunkturtendensene 2021/4 (3. desember 2021)

3. Nasjonalregnskapet for 3. kvartal 2021 3

3.1. Overblikk	3
3.2. Utviklingen i næringslivet	5
3.3. Offentlig forvaltning.....	12
3.4. Arbeidsmarked	13
3.5. Konsum i husholdningene.....	14
3.6. Eksport og import	14
3.7. Basisårskifte.....	17
3.8. Revisjoner.....	18

4. Endelig nasjonalregnskap for 2019 23

4.1. Utvinning av olje og gass.....	24
4.2. Fastlandsnæringene	26
4.3. Offentlig forvaltning.....	27
4.4. Husholdningene	28
4.5. Utenrikshandel.....	28
4.6. Sysselsatte personer og utførte timeverk.....	29

Tabeller

Tabell 3.1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2019 priser. Millioner kroner.....	19
Tabell 3.2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2019-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal.....	20
Tabell 3.3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2019=100.....	21
Tabell 3.4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal.....	21
Tabell 3.5. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Måned. Faste 2019-priser. Prosentvis volumendring fra foregående periode.....	22
Tabell 4.1. Bruttonasjonalprodukt og bruttoprodukt for næringsaggregater. Millioner kroner og prosentvis vekst.....	24
Tabell 4.2 Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Reviderte og tidligere publiserte tall for 2019.....	30

Denne teksten er del av KT 2021/4 (3. desember 2021).

Spørsmål om Nasjonalregnskap:
Pål Sletten, pal.sletten@ssb.no, tlf. 99 29 06 84
Achraf Bougroug, achraf.bougroug@ssb.no, tlf. 40 90 26 15
Julian Paulsen Blytt, julian.blytt@ssb.no, tlf. 40 90 23 26

Publisert 19. november 2021
Rettet 19. november 2021 kl. 11:30; side 13

© Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabellen	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

3. Nasjonalregnskapet for 3. kvartal 2021

Sesongjusterte tall fra nasjonalregnskapet viser at bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge vokste 0,6 prosent i september, etter en oppgang også i juli og august. BNP for Fastlands-Norge steg sammenlagt 2,6 prosent i 3. kvartal 2021. Utvinningen av råolje og naturgass vokste også kraftig gjennom kvartalet, slik at vekst i samlet BNP, medregnet petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart, ble 3,8 prosent i 3. kvartal.

Det endelige nasjonalregnskapet for året 2019 ble publisert sammen med tallene for 3. kvartal 2021, og omtales i kapittel 4.

3.1. Overblikk

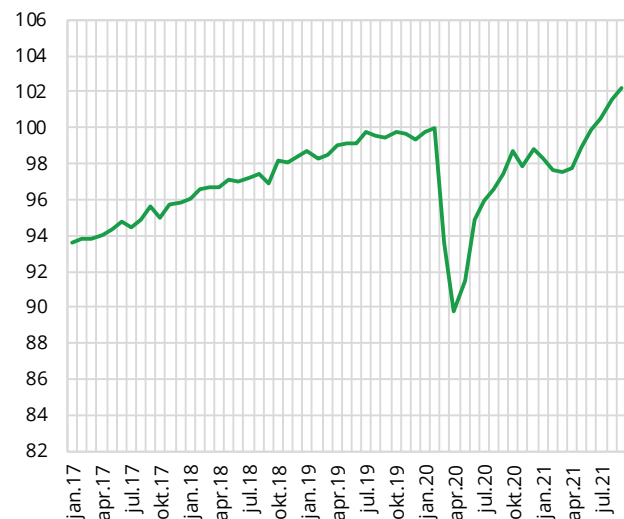
Målt i faste priser var BNP Fastlands-Norge høyere i 3. kvartal enn før pandemien kom til landet. Gjennom våren og sommeren ble en stadig større del av befolkningen vaksinert og smittespredningen kom under rimelig kontroll. Gjenåpningen startet for fullt i vår og sommer. Sent i september ble store deler av de resterende smitteverntiltakene fjernet innenlands. For deler av økonomien, hvor aktiviteten har blitt hardt rammet av restriksjonene, er gjenåpningen et vendepunkt. Innhenting i flere av disse næringene preget utviklingen i kvartalet.

Regjeringen kunngjorde 25. september 2021 at Norge nå gikk over til en «normal hverdag med økt beredskap». Utover den innenlandske gjenåpningen var det også lettelse i reiserestriksjonene, men disse ble ikke fullstendig fjernet. Samtidig har lokale smitteverntiltak fortsatt gjort seg gjeldende i noen områder. Likevel markerte september 2021

for mange et foreløpig slutt punkt for den svært uvanlige perioden landet har vært gjennom siden våren 2020. Allerede i 2. kvartal 2021 var gjenåpningen i full gang, og månedlig aktivitet i fastlandsøkonomien har hentet seg inn hver måned siden april. I juni var BNP Fastlands-Norge forbi nivået i februar 2020, den siste måneden før koronaviruset for fullt kom til landet. Ettersom veksten fortsatte ut september var 3. kvartal 2021 det første hele kvartalet med høyere aktivitet enn før pandemien. Pandemien pågår fortsatt både hjemme og ute, og koronasjokket vil prege økonomien i lang tid framover. Utviklingen siden våren peker likevel i retning av at fastlandsøkonomien er på vei ut av krisen.

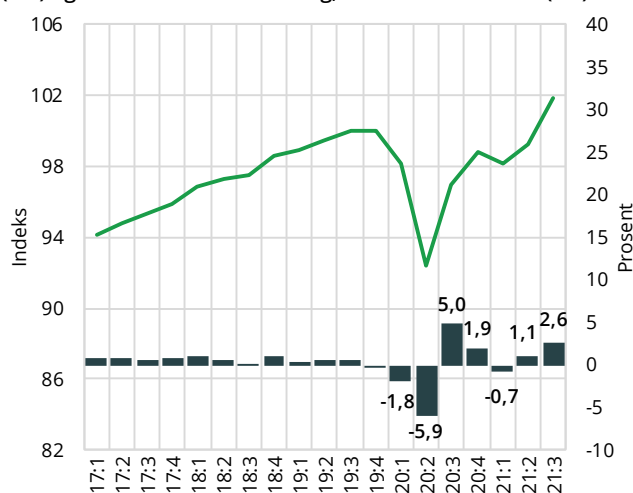
Veksten på fastlandet i 3. kvartal skyldes i stor grad innhenting i de hardt rammede tjenestenæringene. I næringene hvor månedlig bruttoprodukt tidligere har kommet på linje med, eller over nivåene fra før pandemien, var utviklingen i kvartalet mer dempet.

Figur 3.1. Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge. Faste 2019-priser. Måned. Februar 2020 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.2. Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge. Faste 2019-priser. Kvartal. Prosentvis volumendring fra foregående periode (t.h.) og indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

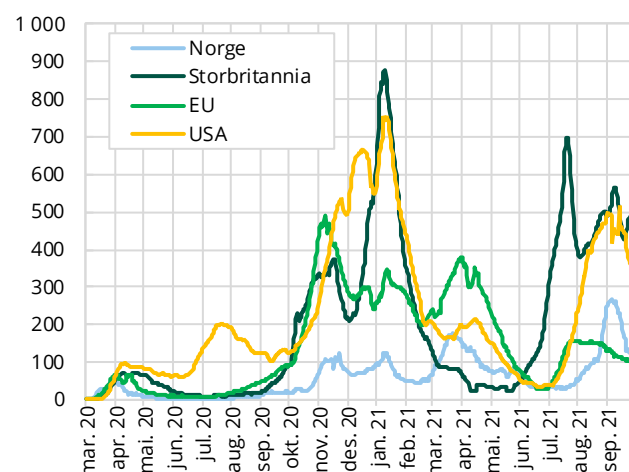
Volumet i oljeutvinningen fortsatte å øke i 3. kvartal, som løftet samlet BNP i faste priser. Samtidig fortsatte den kraftige prisveksten på olje- og gass, og flere andre varer som er viktige for norsk økonomi. Blant annet steg også prisene på trevarer og elektrisk kraft i kvartalet. På grunn av prisveksten, særlig for olje og gass, ble Norges bytteforhold og handelsbalanse mot utlandet betydelig styrket i 3. kvartal. I løpende priser steg Norges bruttonasjonalprodukt hele 12,3 prosent. Samtidig har prisveksten ført til høye strømpriser for husholdningene, og noen næringer har hatt økende utgifter på innsatsfaktorer.

Selv om BNP Fastlands-Norge i faste priser i 3. kvartal var høyere enn før pandemien, var økonomien fortsatt sterkt preget av koronasjokket. Det var betydelig lavere aktivitet i flere næringer sammenlignet med før pandemien, men høyere aktivitet i andre næringer. Antallet utenlandske arbeidstakere i Norge var fortsatt langt lavere enn før pandemien. Noen av endringene som pandemien har ført med seg har blitt dempet etter gjenåpningen av samfunnet, og antas etter hvert å bli reversert. Selv om det er for tidlig å fastslå, kan andre endringer vise seg å være varige. For eksempel har netthandelen vokst kraftig siden våren 2020. Dette kan representere et skift i husholdningenes handlemønstre. Erfaringer med digital møtevirksomhet kan vise seg å prege folks reisevaner, og dermed næringer som overnatting og transport, selv etter at pandemien er over. Det må også understrekes at økonomisk aktivitet på samme nivå som før koronapandemien ikke nødvendigvis representerer en innhentet økonomi, ettersom Fastlands-BNP var anslått å vokse i 2020 og 2021 før viruset rammet. [Sammenlignet med trendveksten før pandemien var Fastlands-BNP i 3. kvartal fortsatt lavt.](#)¹

Internasjonal sammenligning

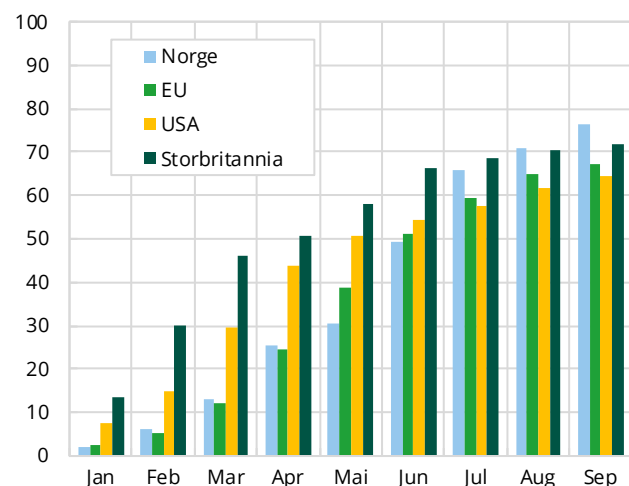
Koronapandemien er et globalt sjokk av en helt uvanlig størrelse og karakter. Gjennom pandemien kan man observere felles utviklingstrekk på tvers av landegrensene. Et W-formet forløp synes i Fastlands-Norge gjennom pandemien, vist i figur 3.1 og 3.2, og går igjen i alle de utvalgte landene i figur 3.5. I stor grad skyldes dette utviklingen i virusmitte, og etter hvert utrulling av Covid-19 vaksinen, vist i figur 3.3 og 3.4. I 2. kvartal 2020, da

Figur 3.3. Bekreftede daglige nye COVID-19 tilfeller per million innbygger, 7 dagers rullerende gjennomsnitt, utvalgte land

Kilde: Johns Hopkins University CSSE COVID-19 Data

Figur 3.4. Prosentandel av befolkningen med minst én dose COVID-19 vaksine ved utgangen av måned, utvalgte land, 2021

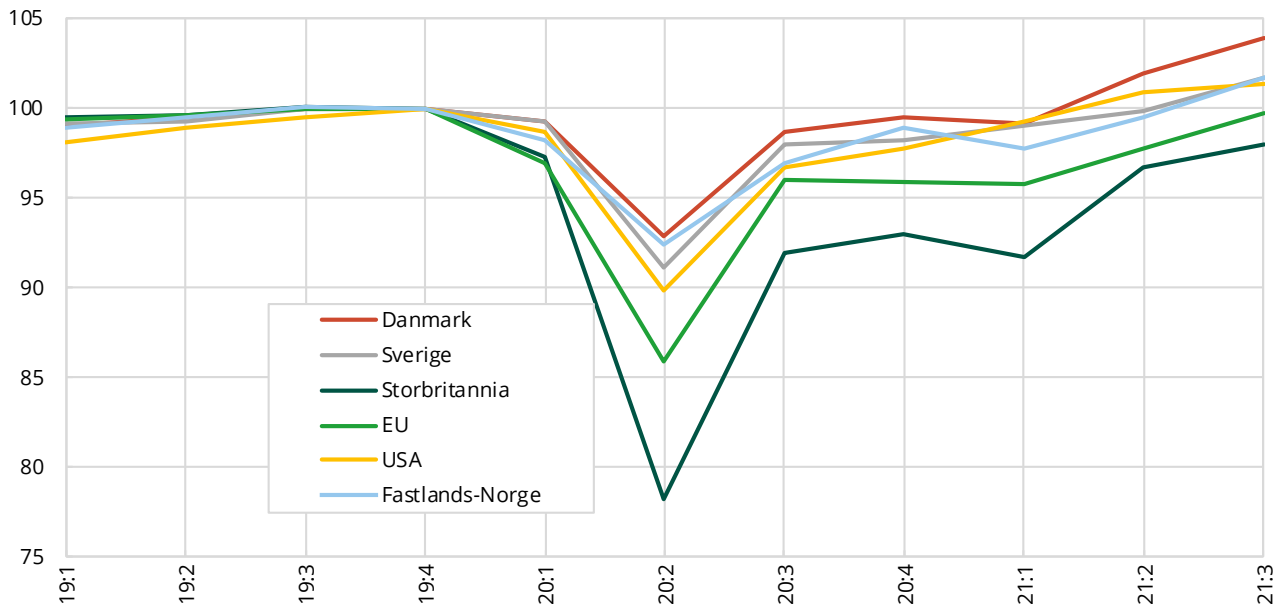
Kilde: Johns Hopkins University CSSE COVID-19 Data

pandemien kom for fullt og samfunnet stengte, var det kraftig nedgang. I fjorårets andre halvdel hentet samtlige av landene seg kraftig inn. Tidlig i 2021 økte smitten igjen, som ga redusert økonomisk aktivitet i de fleste landene. Gjennom 2. og 3. kvartal 2021 steg aktiviteten igjen ettersom vaksineringsgraden økte og gjenåpningen startet for fullt. Størrelsesordenen på de økonomiske svingningene har variert betydelig i de ulike landene, blant annet kan dette skyldes forskjeller i smitteutbrudd og tiltak. Vaksineringsgraden har også pågått i ulikt tempo.

De skandinaviske landene hadde forholdsvis lik utvikling gjennom koronapandemien sett under ett, men forløpet i Sverige skilte seg noe fra Norge og Danmark. Nedgangen var dypere i 2. kvartal

¹ SSB, Konjunkturtendensene 2021/3 <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/konjunkturer/statistikk/konjunkturtendensene/artikler/okonomien-er-pa-vei-opp-men-krisen-er-ikke-over/>

Figur 3.5. Bruttonasjonalprodukt i utvalgte land. Kvartal. Sesongjustert. Volumindekser. 4. kvartal 2019 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå, OECD

2020, men innhenting i 3. kvartal var noe større. Mens Danmark og Norge hadde videre innhenting i 4. kvartal, var utviklingen flat i Sverige. I 1. kvartal 2021 vokste derimot den svenske økonomien videre, mens det var nedgang i Norge og Danmark. Alle de skandinaviske økonomiene vokste i 2. og 3. kvartal 2021, og passerte nivåene fra før pandemien.

I Storbritannia og EU var det større smitteutbrudd og strengere tiltak enn i Norge i 2020. Med dette var også nedgangen i fjorårets 2. kvartal dypere, og innhenting i 3. kvartal større. Storbritannia hadde særlig stor nedgang da pandemien først inntraff, og aktiviteten lå fortsatt på et lavt nivå mot slutten av fjoråret. I 1. kvartal 2021 hadde den britiske økonomien igjen nedgang, men landet hadde særlig kraftig innhenting i 2. kvartal 2021 og vokste videre i 3. kvartal. Økonomien i USA ser ut til å ha kommet bedre gjennom pandemien enn Storbritannia og EU, med mindre dyp nedgang i starten av pandemien, og deretter kontinuerlig innhenting.

Det hefter større usikkerhet enn normalt ved internasjonale sammenligninger. Ulikt datagrunnlag og ulike valg av klassifisering kan gi betydelige utslag. For mange land foreligger bare såkalte flashestimater, og ikke fullstendige kvartalsregnskap. Gitt usikkerheten i tallene bør en ikke legge for stor vekt på forskjeller i vekstrater i størrelsesordenen

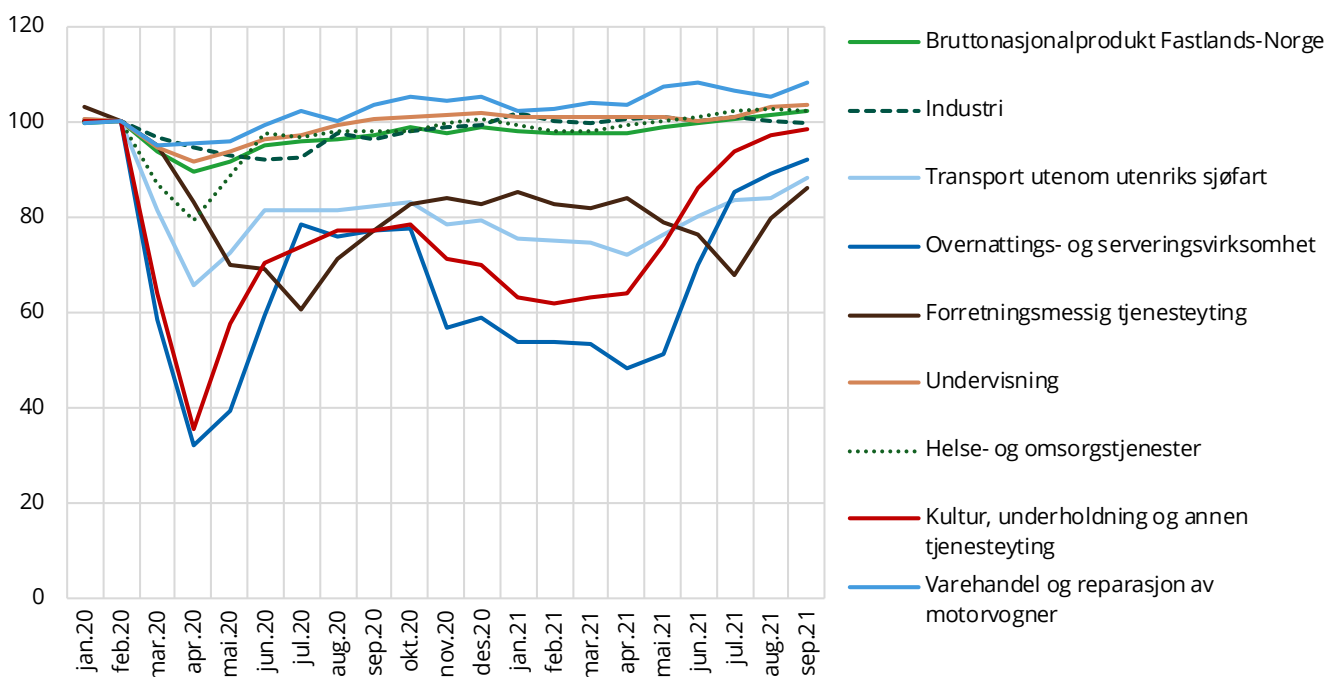
1-2 prosentpoeng når kvartalsutviklingen gjennom pandemien sammenlignes.

Det synes likevel rimelig godt underbygget at de skandinaviske landene har hatt en nokså lik samlet utvikling siden pandemien inntraff, og at en rekke andre land er vesentlig hardere rammet. På tross av usikkerheten i tallene går de store linjene igjen i tallene.

3.2. Utviklingen i næringslivet

Smitteverntiltakene har rammet tjenestenæringer med én-til-én kontakt, næringer som benytter mye utenlandsk arbeidskraft, samt turisme og reiseliv i særlig stor grad. Aktiviteten i disse næringene har vært lav siden pandemien inntraff, mens store deler av den øvrige økonomien etter hvert har hentet seg inn fra koronasjokket. Med gjenåpningen av samfunnet i vår og sommer har aktiviteten i flere av de hardt rammede næringene tatt seg kraftig opp. Dermed var det tjenestenæringene som bidro mest til veksten på fastlandet i 3. kvartal. Det var også en positiv utvikling i annen vareproduksjon, mye på grunn av et uvanlig godt makrellfiske. I industrien var det derimot en negativ utvikling i kvartalet, som følge av videre nedgang i den allerede hardt rammede leverandørindustrien, som produserer varer tilknyttet oljenæringen. Utvinningen av olje og gass har derimot økt gjennom pandemien, og veksten fortsatte i 3. kvartal.

Figur 3.6. Bruttoprodukt i faste 2019-priser, utvalgte næringer. Volumindekser. Sesongjustert. Måned.
Februar 2020 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Bruttoinvesteringene i fast realkapital vokste 1,1 prosent mellom 2. og 3. kvartal. Investeringer i utvinning trakk opp investeringene samlet sett, mens investeringene på fastlandet hadde flat utvikling. Investeringene i offentlig forvaltning steg i kvartalet, mens investeringene innen annen vareproduksjon og industri trakk ned.

Tjenestenæringene

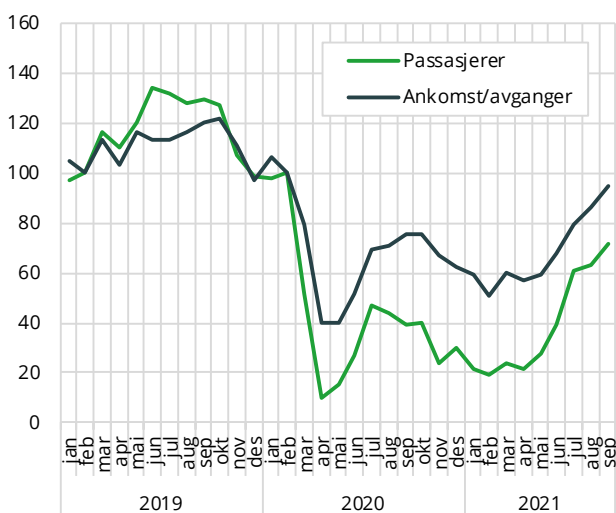
Innen tjenestenæringene har den største nedgangen under pandemien vært knyttet til transport utenom utenriks sjøfart, overnattings- og serveringsvirksomhet, kultur, underholdning og annen tjenesteyting, og forretningsmessig tjenesteyting. Etter gjenåpningen som startet for fullt i 2. kvartal har innhenting i disse næringene drevet veksten i BNP Fastlands-Norge. Tjenestenæringene vokste i hver måned av 3. kvartal. Aktiviteten var samlet sett 3,6 prosent høyere enn i foregående kvartal, som løftet BNP Fastlands-Norge 1,9 prosentpoeng, målt i faste priser. I 3. kvartal var bruttoproduktet i tjenestenæringene for første gang større enn før pandemien inntraff.

Lettelsene i smitteverntiltak gjennom 2. og 3. kvartal løftet aktiviteten i overnatting og servering. Bruttoproduktet i næringen vokste særlig kraftig i juli, ettersom bortfallet av utenlandsk turisme til dels ble kompensert av norske ferierende i Norge.

Veksten fortsatte i god takt, men mer dempet i august og september. Bruttoproduktet i overnatting og servering vokste dermed nær 60 prosent sammenlagt fra 2. til 3. kvartal. I september var aktiviteten på sitt høyeste siden koronaviruset kom til Norge, men nivået var likevel om lag 8 prosent lavere enn før pandemien inntraff.

Transport utenom utenriks sjøfart hentet seg også inn gjennom 3. kvartal, og vokste sammenlagt 12 prosent. Både land- og lufttransport bidro til veksten. Aktiviteten i jernbane og annen landtransport med passasjerer steg med gjenåpningen. Mobiliteten i befolkningen økte, og færre benyttet hjemmekontor, som ga vekst i både kollektivtransport og drosjetrafikk. Likevel var samlet aktivitet i landtransport med passasjerer i september om lag 19 prosent lavere enn før pandemien. I figur 3.7 ser man at både flyreiser og passasjertall tok seg opp etter lettelsene i reiserestriksjonene i 2. og 3. kvartal. Dermed vokste bruttoproduktet i lufttransporten kraftig. Ikke siden før pandemien har aktiviteten i luftfarten vært høyere enn i 3. kvartal, men bruttoproduktet var likevel fortsatt lavere enn før pandemiutbruddet. Utviklingen i transporten under koronapandemien gjøres nærmere rede for i boks 3.1 i [Konjunkturtendensene 2021/3](#).

Figur 3.7. Inn- og utlandsflytrafikk. Indeksert månedsutvikling. Februar 2020 = 100

Kilde: Avinor

For kultur, underholdning og annen tjenesteyting var det også en kraftig oppgang i 3. kvartal. Aktiviteten nærmet seg nivået fra før pandemien, ettersom smitteverntiltakene for kultur- og fritidsaktiviteter ble lettet gjennom våren og sommeren. Innhentingene i overnatting og servering, transporten og kultur, underholdning og annen tjenesteyting i 3. kvartal sto alene for mesteparten av veksten i tjenestenæringene, og nær halvparten av den samlede veksten i Fastlands-BNP.

Utviklingen i forretningsmessig tjenesteyting gjennom 3. kvartal skilte seg fra de andre hardt rammede tjenestenæringene. Sommermånedene er vanligvis perioden hvor aktiviteten i reisebyrå og reisearrangørvirksomhet er på sitt høyeste. Sammenlignet med et normalår har aktiviteten i disse næringene vært betydelig redusert, som gjorde at bruttoproduktet i næringen falt i juli. Aktiviteten hentet seg deretter inn, og var i september høyere enn før sommeren. Sammenlagt var det likevel 2,4 prosent nedgang i kvartalet. For de resterende næringene som inngår i forretningsmessig tjenesteyting, blant annet arbeidskrafttjenester og utleievirksomhet, var det derimot en positiv utvikling gjennom sommeren. En nærmere beskrivelse av forretningsmessig tjenesteyting under pandemien er gitt i boks 3.2 i [Konjunkturtendensene 2020/4](#).²

Flere tjenestenæringene hvor aktiviteten har passert nivået fra før pandemien bidro også til veksten i

kvartalet. Deriblant informasjon og kommunikasjon, eiendomsdrift og faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

Investeringene i tjenestenæringene vokste 4 prosent i 3. kvartal. Det er generelt svakt kildegrunnlag for investeringene i tjenestenæringene, og tallene er derfor usikre. Investeringene i detaljhandelen, som har bedre kildegrunnlag enn de øvrige tjenestenæringene, falt over 20 prosent i 3. kvartal, etter en høy investeringsvekst i 2. kvartal.

Industri og bergverk

Etter et fall i 2. kvartal 2020, økte bruttoproduktet i industrien jevnt fram til 1. kvartal 2021. Veksten bremses i 2. kvartal, og i 3. kvartal 2021 falt bruttoproduktet 0,2 prosent, målt i faste priser. Aktiviteten i kvartalet var med det om lag på nivået fra før pandemien. Innad i industrien er bildet todelt. Leverandørindustrien til utvinningsnæringen har hatt nedgang gjennom pandemien. Den tradisjonelle prosessindustrien som er rettet mot eksport, og industrien rettet mot konsumentenes etterspørsel, har etter hvert vokst og bidratt til innhentingene.

I 3. kvartal 2021 ble todelingen av industrien forsterket. Leverandørindustrien falt ytterligere, mens konsum- og eksportrettet industri vokste videre.

Leverandørindustrien produserer blant annet metallvarer, maskiner og utstyr, transportmidler og plattformer, hovedsakelig tilknyttet oljenæringen. Da viruset kom til Norge i fjor vår ble leverandørindustrien hardt rammet, og innhentingene som fulgte ble bremses i vinter da smitten igjen økte og restriksjonene ble strammet inn. Aktiviteten gikk igjen ned i 2. kvartal 2021. I 3. kvartal fortsatte nedgangen, og bruttoproduktet falt 1,7 prosent. Nedgangen var størst i juli, men aktiviteten holdt seg lav de neste månedene. Det var særlig produksjon og reparasjon av maskiner og utstyr som trakk ned den samlede aktiviteten. Ved utgangen av kvartalet var bruttoproduktet i leverandørindustrien om lag 8 prosent lavere enn i februar 2020.

Leverandørindustrien er særlig avhengig av innleid, utenlandsk arbeidskraft med spisskompetanse. I tillegg jobber verftsnaeringen i stor grad prosjektbasert. I perioder med fylte ordrebøker er næringen avhengig av innleid arbeidskraft for å ta unna produksjonstoppene. Innreise-, karantene- og avstandsreglene har dermed gjort det krevende

² SSB, Konjunkturtendensene 2020/4 https://www.ssb.no/hasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/_attachment/440275?ts=1764cbdae20

å opprettholde aktiviteten. Reglene har blitt lettet utover i 2021. I slutten av september ble innreise-restriksjoner fra EØS og Schengen, samt reglene tilknyttet sosial distansering opphevet. Karantene-reglene ble også forenklet. Tallene for leverandør-industrien bærer likevel ikke preg av innhenting så langt, som kan skyldes at lettelsene kom mot slutten av kvartalet.

SSB utfører kvartalsvis et [konjunkturbarometer](#) blant et utvalg av bedriftsledere i bergverk og industri. I 3. kvartal 2021 rapporterte bedriftsledere i tillegg til mangel på kvalifisert arbeidskraft, at det også var mangel på råstoff som begrenset produksjonen.³ I kvartalet har det vært høye kostnader på containerfrakt, logistikkproblemer og forsinkelser i importen av råvarer på verdensmarkedet. Det har vært betydelig mangel på noen viktige varer, deriblant elektroniske komponenter og stål. Disse utfordringene har særlig rammet leverandørindustrien og eksportrettet industri. Dermed har industrien internasjonale utfordringer, som ikke har kommet under kontroll selv om smittesituasjonen innad i Norge har forbedret seg.

Konsumrettet industri produserer blant annet næringsmidler, tekstiler, trevarer og møbler, hovedsakelig drevet av konsumentenes etterspørsel. Denne delen av industrien har vokst hvert kvartal siden fallet i 2. kvartal 2020, og har vært vekstmotoren for industrien under pandemien. Allerede i 3. kvartal 2020 lå konsumrettet industri over aktivitetsnivået før pandemien. Alle deler av den konsumrettede industrien har etter hvert hatt en positiv utvikling, men næringsmiddelindustrien inkludert fisk står for nesten hele bidraget til den samlede veksten siden pandemien inntraff. Konsumrettet industri vokste ytterligere nær 1 prosent i 3. kvartal 2021, og aktiviteten lå dermed over 8 prosent over nivået før pandemiutbruddet. Bearbeiding og konservering av fisk vokste kraftig i august og sto for størstedelen av veksten i kvartalet. Veksten skyldtes høye slaktevolum av makrell, som kan sees i sammenheng med det uvanlig gode makrellfisket denne måneden. I trelast- og trevareindustrien, og møbelindustrien var det en volumnedgang i 3. kvartal. Samtidig har prisen på trevarer vokst kraftig i kvartalet, som gjøres nærmere rede for i tekstboks 3.1.

Eksportrettet industri, som omfatter blant annet produksjon av metaller, mineraler, kjemiske og farmasøytiske varer, gummi, plast og papir, vokste 0,5 prosent i 3. kvartal. Også denne delen av industrien har vokst hvert kvartal siden fallet i 2. kvartal 2020. Eksportrettet industri har hentet seg inn forholdsvis hurtig, og bruttoproduktet var allerede i 4. kvartal 2020 større enn før pandemien. Produksjon av farmasøytiske råvarer og preparater bidro mest til veksten i 3. kvartal.

Bergverksdriften falt kraftig i begynnelsen av 2021. Den kalde vinteren rammet produksjonen av stein, som forårsaket et fall i volum fra desember 2020 til januar 2021 på over 35 prosent. Aktivitetsnivået har holdt seg lavt gjennom 2021, og falt videre i juli og august, men vokste i september. Samlet sett var bruttoproduktet 2,5 prosent lavere i 3. kvartal enn i 2. kvartal, og fortsatt om lag 30 prosent lavere enn i 4. kvartal 2020, før steinproduksjonen ble rammet.

Siden årsskiftet har investeringene i industri og bergverk vokst, men mellom 2. og 3. kvartal falt investeringene 9,3 prosent. Figur 3.8 viser at industriinvesteringene har hatt en negativ utvikling siden 2008, men har tatt seg opp de siste årene. Foreløpig ser investeringene ut til å ha toppet seg i 2019, med en svakere utvikling gjennom pandemiårene. Industriinvesteringene fram til 2019 omtales nærmere i kapittel 4.

Innen leverandørindustrien sank investeringene over 11 prosent i 3. kvartal. Det var særlig lavere investeringene innen produksjon av maskiner og utstyr, og bygging av skip og båter som trakk ned. Investeringene i eksportrettet industri gikk ned om lag 14 prosent i kvartalet, og bidro mest til den samlede nedgangen i industriinvesteringene. Nedgangen skyldes blant annet at investeringer i raffineri har blitt utsatt. Investeringene i konsumrettet industri gikk ned 2 prosent fra foregående kvartal. Investeringene innen bearbeiding av fisk trakk mest ned, men næringsmiddelindustrien utenom fisk vokste kraftig på grunn av bygging av nytt meieri.

Investeringene i bergverksdriften vokste kraftig i både 2. og 3. kvartal 2021, men dette skyldtes opprydding av gruvene Lunckefjell og Svea på Svalbard.

³ SSB, Konjunkturbarometer for industri i 3. kvartal 2021 <https://www.ssb.no/energi-og-industri/industri-og-bergverksdrift/statistikk/konjunkturbarometer-for-industri-og-bergverk/artikler/optimisme-i-industrien>

Boks 3.1. Mangel på trevarer har presset opp prisen på trevarer og tømmer

Gjennom koronapandemien har prisen på trevarer vokst kraftig. Årsakene er tilknyttet både tilbud og etterspørsel, og nasjonale så vel som internasjonale forhold. Den kraftige prisveksten for trevarer har videre hatt ringvirkninger for andre næringer.

Stengingen av samfunnet forårsaket store vridninger i husholdningenes forbruksmønstre. Mange har brukt mer penger på oppussing og interiør i hjemmet. Både i Norge og internasjonalt trakk dette opp etterspørselen etter trevarer til bygging og renovasjon av boliger, og til møbler. Samtidig har tilbudssiden hatt utfordringer. Canada er verdens største produsent av trevarer, men tidlig i 2021 ble produksjonen i landet rammet av barkebiller, og eksporten ble kraftig redusert.

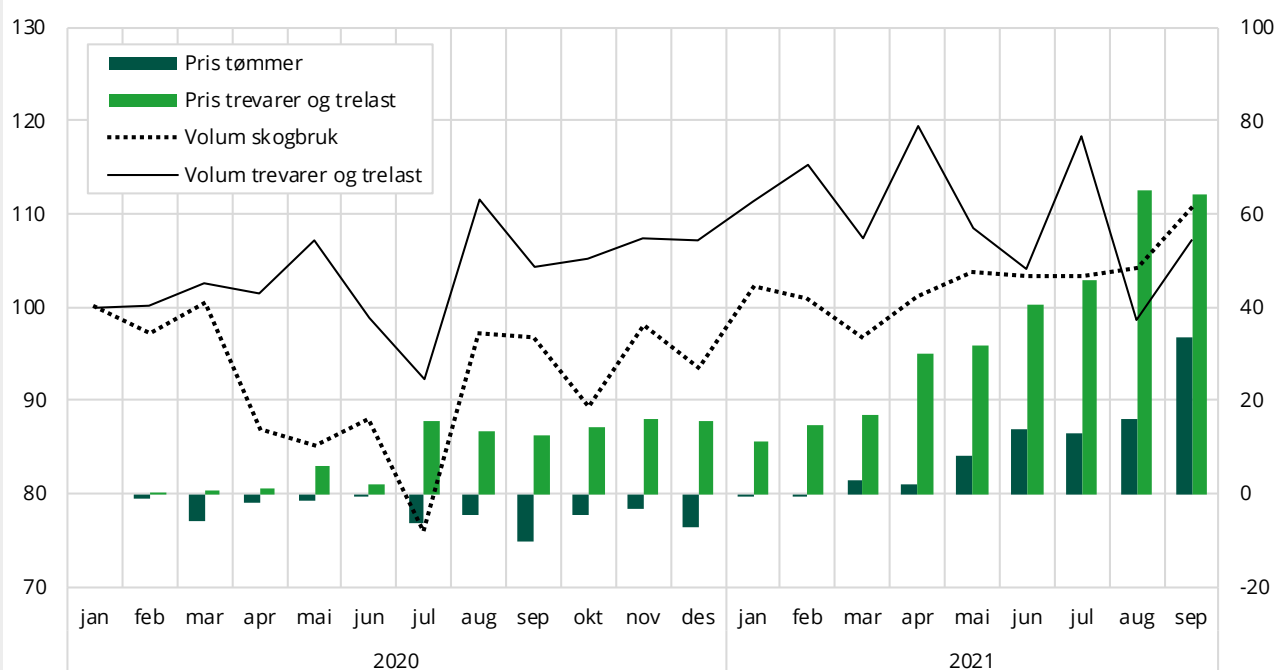
Ubalansen mellom globalt tilbud og etterspørsel har presset opp prisen på trevarer. Prisen steg gjennom 2020, men skjøt fart i 2021. I september 2021 hadde prisen på trevarer vokst over 60 prosent fra begynnelsen av 2020, med forskjellige konsekvenser i andre deler av økonomien.

Tømmer er den viktigste innsatsfaktoren i produksjonen av trevarer. Den høye etterspørselen har ført til at også tømmerprisen har vokst, men ikke like mye som for trevarer siden tilgangen på tømmer er god i hele Skandinavia. I september 2021 hadde tømmerprisen vokst over 30 prosent fra begynnelsen av 2020. Naturligvis forplanter prisveksten på tømmer

seg i høyere lønnsomhet for skogbruksnæringen, og høyere kostnader for trevare- og trelastindustrien. Siden prisen på trevarer har vokst enda kraftigere har likevel trevareindustrien hatt høyere vekst i fortjenesten. I løpende priser var det sesongjusterte månedlige bruttoproduktet i skogbruksnæringen nær 50 prosent høyere i september 2021, enn i januar 2020. Samtidig vokste verdien i trelast- og trevareindustrien om lag 75 prosent. Månedlig volum i næringene har på sin side kun vokst henholdsvis 11 og 8 prosent i samme periode. Trevareindustrien har ikke klart å skalere opp produksjonen i takt med den høye etterspørselen. Etter hvert har også bransjen meldt om utfordringer med tomme lagre. Dermed hadde trevare- og trelastindustrien volumnedgang i 3. kvartal 2021.

Treverk inngår samtidig som innsatsfaktor i bygge- og anleggsvirksomheten og i møbelproduksjon. Isolert sett fører dermed prisstigningen til høyere produktionskostnader i næringene, mens lønnsomheten svekkes. Tall fra Byggekostnadsindeksen for boliger viser at prisveksten på trevarer har forplantet seg i høyere materialkostnader til boligbygging. Prisveksten slår også ut i høyere kostnader for husholdningene, både til oppussingsmaterialer og andre varer hvor treverk inngår i produksjonen. Men dette utgjør en liten del av husholdningenes konsum og investeringer, og synes dermed ikke i tallene samlet sett.

Bruttoprodukt i faste 2019-priser og prisvekst siden januar 2020 (t.h.), måned, indeksert, januar 2020=100

Annen vareproduksjon

Næringsaggregatet annen vareproduksjon, som består av primærnæringene, elektrisitetsproduksjon og -distribusjon, og bygg og anlegg vokste 1,0 prosent i 3. kvartal. Bruttoproduktet i aggregatet var i 3. kvartal større enn før pandemien inntraff. Den samlede veksten i kvartalet kommer i stor grad fra makrellfisket. Samtidig ble veksten dempet av kraftnæringene. I tekstboks 3.2 gjøres det nærmere rede for hvordan fiske og elektrisitet, som er volatile og ikke-konjunkturelle næringer, til tider gir store utslag i måneds- og kvartalsregnskapet.

Fiske, fangst og akvakultur vokste sammenlagt 17,1 prosent i kvartalet. Et uvanlig godt og tidlig makrellfiske i august og september gjorde at volumet i det tradisjonelle fisket vokste mer enn 30 prosent fra foregående kvartal. Fisket løftet dermed veksten i Fastlands-BNP om lag 0,2 prosentpoeng. Etter at Storbritannia forlot EU, ble ikke norske og britiske myndigheter enige om en bilateral avtale om gjensidig adgang på felles bestander og bytte av fiskekvoter med hverandre. Det ble heller ikke enighet om en kyststatsavtale for makrellfisket. Norge fastsatte derfor egen makrellkvote og myndighetene oppfordret fiskeflåten til å fiske mest mulig av årets kvote i norske farvann. Det førte til at makrellfisket kom tidligere enn normalt. Akvakulturen hadde også vekst i kvartalet, men bidro mer beskjedent til den samlede veksten.

Jordbruk og skogbruk vokste over 4 prosent i kvartalet. 3. kvartal er tiden for innhøsting, avlingen var vanlig, med regionale variasjoner. Samtidig har jordbruksnæringen hatt utfordringer tilknyttet knapphet på utenlandsk arbeidskraft og høy prisvekst på innsatsvarer. Skogbruksnæringen vokste i 3. kvartal, særlig i september. På grunn av knappheten av trevarer omtalt i boks 3.1 har hogsten i Norge blitt skalert opp, som ga rekordhøyt volum i kvartalet.

Bruttoproduktet i elektrisitets- gass- og varmtvannsforsyningen falt 7,6 prosent i 3. kvartal målt i faste priser, som trakk ned veksten i BNP Fastlands-Norge 0,2 prosentpoeng. Lite nedbør bidro til lite tilsig og lav fyllingsgrad i vannmagasinene gjennom kvartalet, særlig i sørlige Norge. [Norges vassdrags- og energidirektorat](#) rapporterer at kraftproduksjonen var lavere enn i 3. kvartal i fjor, men noe over det som har vært normalt i 3.

kvartal de siste 5 årene.⁴ Det var samtidig store forskjeller mellom de ulike landsdelene, som kan henge sammen med ulik ressursituasjon og ulik import- og eksportkapasitet landsdelene imellom. Kraftprisen steg kraftig, særlig i sørlige Norge. De sørlige prisområdene er tett knyttet til det europeiske kraftmarkedet, og høye kraftpriser i Europa påvirket derfor kraftprisen her.

Gjennom 2021 har utviklingen i bygge og anleggsvirksomheten vært svak. Næringen har hatt utfordringer tilknyttet knapphet på utenlandsk arbeidskraft og restriksjoner på byggeplassene etter at smitten økte i vinter. I 3. kvartal vokste bruttoproduktet 0,7 prosent, men aktiviteten var likevel over 3 prosent lavere enn før pandemien. Selv om restriksjonene som har rammet næringen har blitt mindre strenge gjennom våren og sommeren, har næringen også hatt utfordringer tilknyttet råvaremangel og høye priser, omtalt i boks 3.1.

Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart

Volumet i utvinning av råolje og naturgass, inkludert tjenester, vokste om lag 10 prosent i kvartalet, som trakk opp samlet BNP 1,5 prosentpoeng. Hele veksten skyldes utvinningsnæringen, mens det var en svak nedgang i de tilknyttede tjenestene. Den høye veksten i oljeproduksjonen i 3. kvartal skyldes til dels at aktiviteten var lav i 2. kvartal på grunn av tekniske problemer og vedlikeholdsstans på noen felt. Samtidig har gassproduksjonen blitt trappet opp i kvartalet på grunn av den gunstige prisutviklingen.

På grunn av den kraftige prisveksten på olje og gass steg verdien i utvinningen kraftig, nær 60 prosent fra 2. til 3. kvartal. Dette bidro over 9 prosentpoeng til den høye oppgangen i BNP i løpende priser. Prisveksten i olje og naturgass var samlet sett over 40 prosent, der prisen på naturgass trakk mest opp. Månedsveksten i eksportprisen på naturgass har vært tosifret siden juni, og vokste over 55 prosent i 3. kvartal sammenlagt. Det var flere årsaker til den kraftige prisveksten. På grunn av gjenåpningen har etterspørselen steget i Europa. Samtidig har det vært lav produksjon av fornybar energi på kontinentet på grunn av lite vind og regn. Preferansene i Asia har også gått mer i retning av gass og vekk fra kull, uten en tilsvarende økning i produksjonen.

⁴ NVE, Kraftsituasjonen i 3. kvartal 2021 https://www.nve.no/media/12981/kvartalsrapportq3_2021.pdf

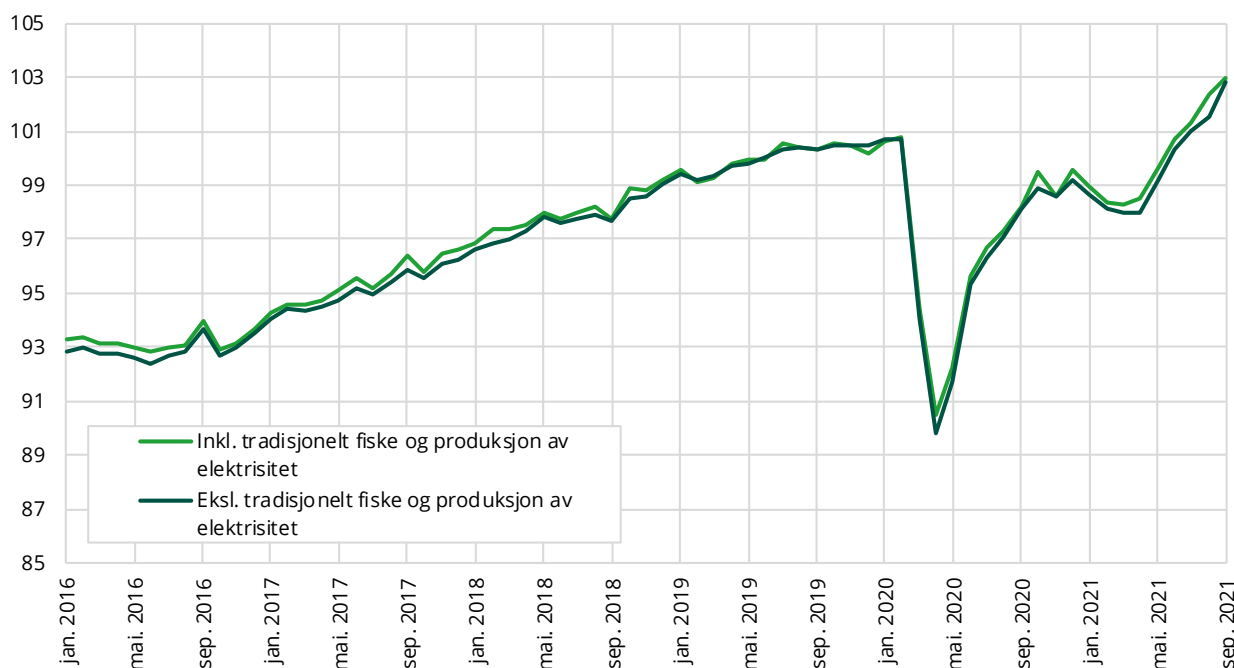
Boks 3.2. Fiske og elektrisitet i måneds- og kvartalsregnskapet

Tradisjonelt fiske og produksjon av elektrisitet utgjør om lag 2 til 3 prosent av bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge. Dette er ressursnæringer som påvirkes av ikke-konjunkturelle forhold som kan variere fra år til år, blant annet når på året makrellfisket skjer, nedbørmengde og temperatur. Samtidig er næringene vesentlig mer volatile enn øvrige næringer. Dette kan føre til at utviklingen i bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge påvirkes uforholdsmessig mye av forhold i disse næringene, og at det underliggende konjunkturforløpet i månedlig og kvartalsvis nasjonalregnskap overskygges. Dette gjelder særlig når man studerer den månedlige utviklingen: I gjennomsnitt har disse næringene påvirket månedsveksten for bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge i størrelsesorden 0,2 prosentpoeng siden Statistisk sentralbyrå begynte å publisere månedlige nasjonalregnskapstall – til sammenlikning har den gjennomsnittlige månedsvekst vært om lag 0,2 prosent i samme tidsrom.

Holder vi tradisjonelt fiske og produksjon av elektrisitet utenfor blir veksten i bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge fra måned til måned betraktelig jevnere.¹ Dette er illustrert i figuren under. De mest

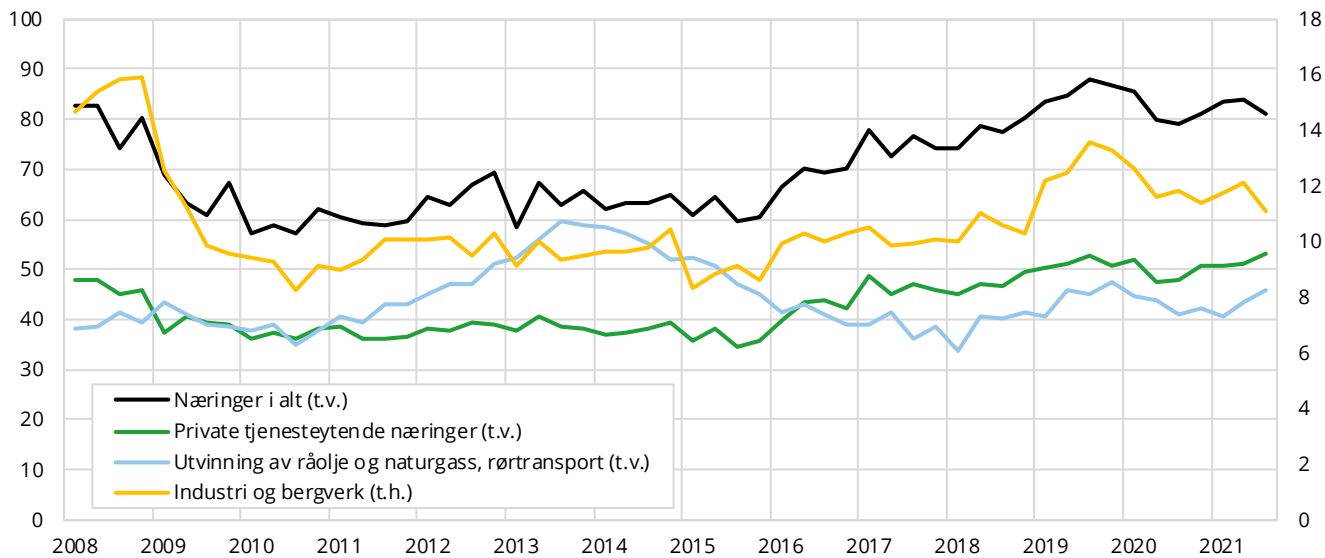
påfallende tilfellene finner vi i 2020 og 2021. For eksempel var makrellfisket i oktober 2020 betraktelig større enn normalt for måneden. Dette trakk bruttonasjonalprodukt i oktober opp og ga kraftig vekst med påfølgende nedgang i november. I 2021 startet makrell-sesongen uvanlig tidlig, som trakk opp bruttoproduktet i august samtidig som månedsveksten fra august til september ble dempet. I 3. kvartal 2021, førte også lite nedbør til lav fyllingsgrad i vannmagasinene, som rammet elektrisitetsproduksjonen, særlig i august. Dette dempet månedsveksten i august med 0,3 prosentpoeng, og kvartalsveksten med 0,2 prosentpoeng. Alle disse tilfellene sammenfalt med måneder der den økonomiske aktiviteten bar preg av innhenting etter strenge smitteverntiltak i forbindelse med koronapandemien. Å holde tradisjonelt fiske og produksjon av elektrisitet utenfor kan være særlig viktig i situasjonen vi har befunnet oss i siden mars 2020, for å få et klarere bilde av det underliggende konjunkturforløpet gjennom pandemien. I tredje kvartal 2021 trakk tradisjonelt fiske veksten opp, mens elektrisitetsproduksjonen var lav. Samlet sett var veksten dermed uendret dersom man holder næringene utenfor.

Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge i faste priser med og uten tradisjonelt fiske og produksjon av elektrisitet. Sesongjustert. 2019=100 (t.v.) Differanse i månedlig vekstrate med og uten tradisjonelt fiske og elektrisitet (t.h.)

¹ Her har vi helt enkelt trukket næringen fra, hvilket gir kjedingsavvik før 2019, men dette er såpass lite at vi ser bort fra det. Les mer om kjedingsavvik her: <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/faste-priser-og-kjedingsavvik-hvorfor-summerer-ikke-fastpristallene-seg>

Figur 3.8. Investeringer i fastlandsnæringer og petroleumsvirksomhet. Faste 2019-priser. Kvartal. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Investeringene i petroleumsvirksomheten vokste 5,5 prosent i 3. kvartal. Veksten skyldes i stor grad investeringer oljeplattformer, borerigger, moduler og oljebrønner. Sistnevnte er kjerneområdet til næringen tjenester tilknyttet utvinning. På tross av investeringsveksten sank bruttoproduktet i næringen 2,2 prosent målt i faste priser.

Bruttoproduktet i utenriks sjøfart vokste 6 prosent i 3. kvartal. Investeringsbeløpene i næringen er forholdsvis små, men steg også kraftig.

3.3. Offentlig forvaltning

Produksjon i offentlig forvaltning

Bruttoproduktet i offentlig forvaltning steg 2,2 prosent i 3. kvartal 2021, målt i faste priser. Både stats- og kommuneforvaltningen fortsatte oppgangen fra 2. kvartal, etter et fall i årets første kvartal. Brutto- produktet i statsforvaltningen vokste 2,4 prosent.

Aktiviteten ved sykehusene var lav i vinter, men har steget utover våren og sommeren. For eksempel rapporterer Oslo Universitetssykehus (OUS) at aktiviteten i 2021 har vært betydelig påvirket av koronasituasjonen. Det rapporteres om færre innlagte med infeksjoner, pasienter som avlyser planlagte behandlinger, og redusert kapasitet som følge av koronarestriksjoner. Disse forholdene gjorde seg særlig gjeldende i årets fem første måneder, men redusert kapasitet preget aktiviteten i september mer enn i sommermånedene. Sykehusene bidrar til å trekke opp statlig aktivitet både i 2. og 3. kvartal. I

tillegg trekkes 3. kvartal opp av økt aktivitet i statlig administrasjon. Brutto- produktet i kommuneforvaltningen vokste 2 prosent i 3. kvartal. Økt aktivitet i omsorgstjenester, barnehager og SFO trakk opp veksten.

Offentlig konsum

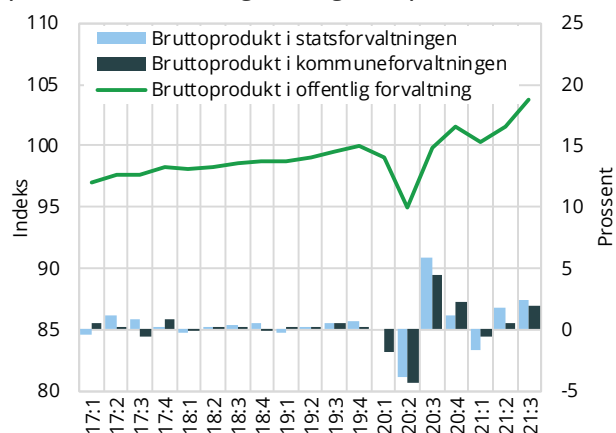
Samlet konsum i offentlig forvaltning økte 1,3 prosent i 3. kvartal. Tidlig i år falt konsumet i statsforvaltningen på grunn av den lave aktiviteten ved sykehusene beskrevet over. Mer normalisert drift ved sykehusene gjennom sommeren trakk deretter opp konsumet i 2. kvartal. I 3. kvartal vokste konsumet i statsforvaltningen ytterligere 1,9 prosent.

Konsumet i kommuneforvaltningen vokste 0,8 prosent i 3. kvartal, på linje med veksten i 2. kvartal. Det største bidraget til veksten kommer fra mer normalisert drift av kommunale kulturinstitusjoner som museer, biblioteker og kinoer gjennom sommeren. Økt aktivitet i de kommunale helsetjenestene i forbindelse med koronavaksinering, testing og smittesporing bidro også til å trekke opp veksten.

Offentlige investeringer

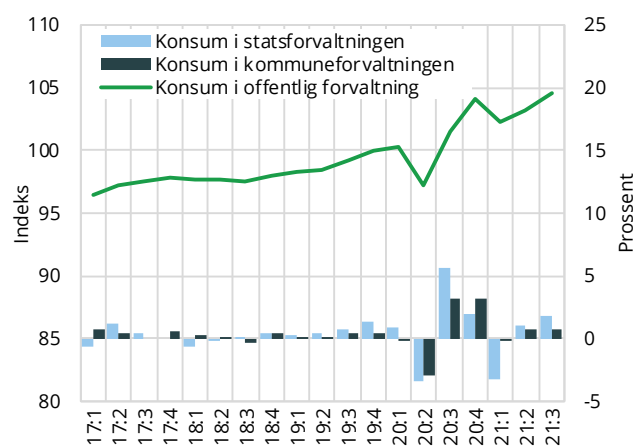
Målt i faste priser steg investeringene i offentlig forvaltning 12 prosent i 3. kvartal 2021, etter å ha falt de to foregående kvartalene. Sammenlignet med summen av fjorårets tre første kvartaler, har investeringene sammenlagt falt 5,9 prosent så langt i 2021. I statsforvaltningen var investeringene redusert 5,7 prosent mot 2020, mens i kommunene var investeringene 6,2 prosent lavere.

Figur 3.9. Bruttoprodukt i offentlig forvaltning(t.v.), statlig og kommunalt bruttoprodukt (t.h.). Faste 2019-priser. Kvartal. Indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis volumending fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.10. Konsum i offentlig forvaltning (t.v.), statlig og kommunalt konsum (t.h.). Faste 2019-priser. Kvartal. Indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis volumending fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Nedgangen i staten skyldes hovedsakelig sterk reduksjon i forsvarsinvesteringene. Dette har sammenheng med at det hittil i år har vært tre færre kampfly-leveranser enn i 2020. Reduserte investeringer i offentlig administrasjon og undervisning motsvares av økte investeringer i sykehusene. For kommuneforvaltningen har lavere investeringer i skoler og i omsorgsboliger trukket ned investeringene hittil i år.

3.4. Arbeidsmarked

Ifølge de foreløpige sesongjusterte tallene økte samlet antall sysselsatte personer 2,2 prosent fra 2. til 3. kvartal 2021. Dermed var sysselsettingen i 3. kvartal for første gang tilnærmet på nivå med før pandemien. Siden forrige publisering har

veksten i den samlede sysselsettingen i 2. kvartal blitt revidert ned fra en vekst på 0,4 prosent, til en nullvekst. Dette skyldes en forbedring av informasjonsgrunnlaget.

Gjenåpningen gjennom våren og sommeren, som løftet aktiviteten i mange hardt rammede næringer, preget utviklingen i sysselsettingen i 3. kvartal. Det var særlig innen overnattings- og serveringsvirksomhet og kultur, underholdning og annen tjenesteyting at sysselsettingen økte. Antallet sysselsatte vokste også i varehandelen, hvor bruttoproduktet har vært høyt siden 2. kvartal 2021, da butikker og kjøpesentre igjen åpnet i deler av landet. Grunnlagstall for nasjonalregnskapet viser at det samlede antallet lønnstakere vokste særlig kraftig fra juni til juli. Veksten videre gjennom kvartalet var mer dempet. Den sterke utviklingen i antallet lønnstakere i juli var særlig drevet av overnattings- og serveringsvirksomhet, forretningsmessig tjenesteyting og varehandelen.

Antallet ikke-bosatte lønnstakere i Norge falt kraftig da pandemien kom til landet og grensene stengte. Selv om sysselsettingen samlet sett langt på vei hadde hentet seg inn i 3. kvartal 2021, viser tall fra [statistikken Antall arbeidsforhold og lønn](#) at antallet ikke-bosatte lønnstakere i 3. kvartal 2021 ligger om lag 30 prosent under nivået i 3. kvartal 2019. Som omtalt i kapittel 3.2 er noen næringer særlig avhengig av utenlandsk arbeidskraft, deriblant deler av industrien og bygge- og anleggsvirksomheten. I hvilken grad denne de ikke-bosatte lønnstakerne kommer tilbake vil trolig prege den videre utviklingen i disse næringene.

Justert for sesong- og kalendereffekter økte antallet utførte timeverk 2,1 prosent i 3. kvartal 2021. I likhet med sysselsettingen vokste også de utførte timeverkene mest i begynnelsen av kvartalet, og avtok noe mot slutten. Timeverkene i overnattings- og serveringsvirksomheten vokste mer enn 36 prosent, og stod for det største bidraget til veksten i utførte timeverk samlet sett. Kultur og underholdning trakk også opp timeverkene.

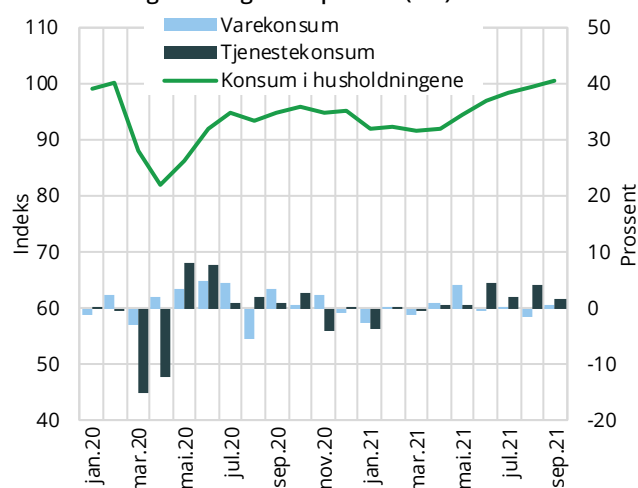
I 3. kvartal 2021 vokste de samlede sesongjusterte lønnsutbetalingene 1,4 prosent. Utviklingen i 3. kvartal er særlig drevet av en kraftig vekst i lønnsutbetalingene i overnattings- og serveringsvirksomheten, som må sees i sammenheng med det økte antallet utførte timeverk i næringen. For denne

næringen har den utbetalte lønnen vært fallende siden 4. kvartal 2020. Bygge- og anleggsvirksomheten og varehandelen bidro også til å trekk opp den samlede veksten i lønnsutbetalinger i 3. kvartal.

3.5. Konsum i husholdningene

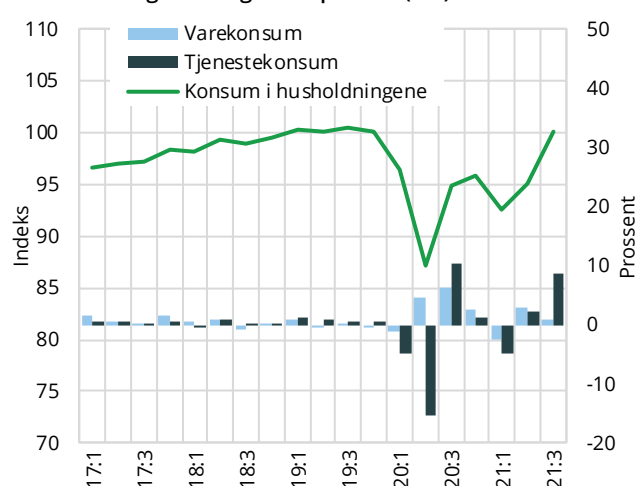
Husholdningenes konsum vokste 5,4 prosent fra 2. til 3. kvartal. Som følge av lettelse i smitteverntiltak har konsumet gradvis beveget seg mot nivåene vi så før pandemien. Tjenestekonsumet, og spesielt konsumgruppene som ble hardest rammet under pandemien, har tatt seg opp betraktelig i løpet av 3. kvartal.

Figur 3.11. Konsum i husholdningene (t.v.), vare- og tjenestekonsum (t.h.). Faste 2019-priser. Måned. Indeksert volumutvikling, Februar 2020 = 100 (t.v.) og prosentvis volumendring fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.12. Konsum i husholdningene (t.v.), vare- og tjenestekonsum (t.h.). Faste 2019-priser. Kvartal. Indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis volumendring fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tjenestekonsumet har økt seks måneder på rad, og vokste 8,6 prosent i 3. kvartal. Veksten var særlig sterk i august og fortsatte i september, særlig drevet av overnattings- og serveringstjenester. Dette kan sees i sammenheng med lettelsene for serveringssteder siden våren. Kravene om bordplasing og sosial distansering samt restriksjonene for innslipp ble opphevet i september. Lettelser i reiserestriksjoner har ført til økt turisme fra utlandet, som trolig også har bidratt til å øke hotell- og serveringskonsumet. Fra 2. til 3. kvartal økte konsumet av overnatting- og serveringstjenester om lag 55 prosent. Fritidstjenestene bidro også kraftig til veksten i 3. kvartal. Mindre smittespredning og oppheving av påbudet om hjemmekontor i juli har ført til en høy vekst i konsumet av passasjertransport dette kvartalet. Til tross for den sterke veksten i flere måneder, var tjenestekonsumet i september fortsatt om lag 2 prosent lavere enn før pandemien.

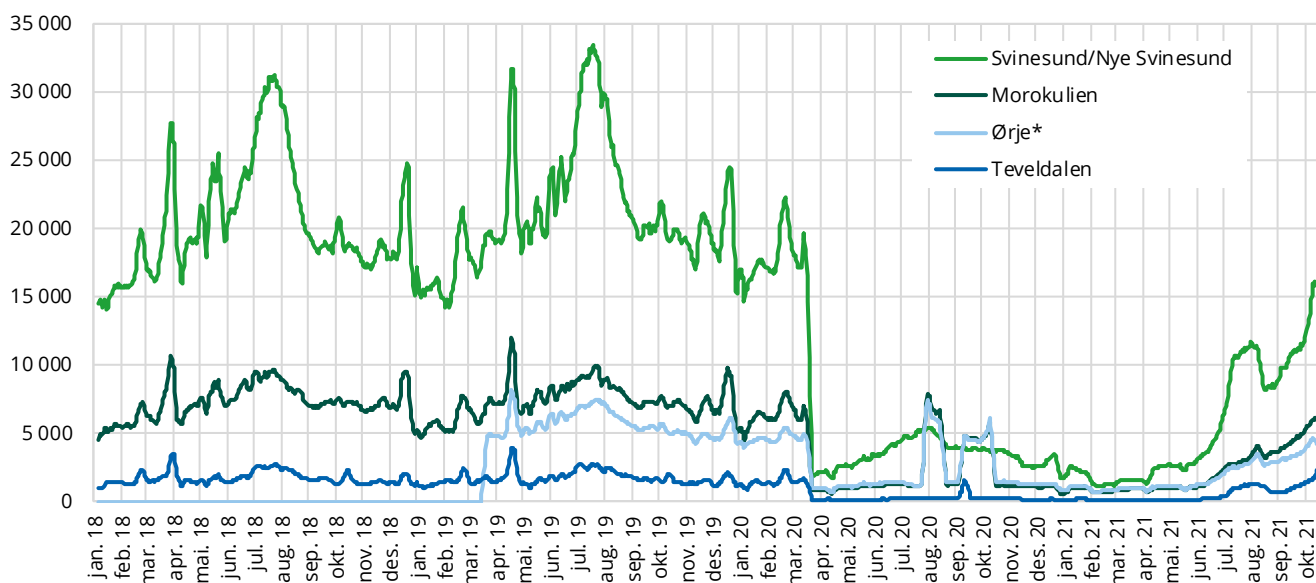
Varekonsumet har ligget på et høyt nivå under hele pandemien, og vokste videre 0,9 prosent i 3. kvartal. I september var varekonsumet om lag 13 prosent høyere enn i februar 2020. Kjøp av biler, klær og sko bidro mest til oppgangen. Konsumet av matvarer og alkoholholdige drikkevarer falt i 3. kvartal, som trolig skyldes lettelse i smitteverntiltak ved serveringssteder. Kjøp av møbler og sportsutstyr falt og bidro også til å dempe veksten.

Lettelser i reiserestriksjoner har ført til at husholdningenes forbruk i utlandet ble femdoblet i 3. kvartal. Tall fra Statens vegvesen viser at antall grensepasseringer mellom Norge og Sverige har steget betydelig gjennom 3. kvartal, vist i figur 3.13. Utlendingers konsum i Norge nær doblet seg fra 2. til 3. kvartal. Nivåene er likevel fortsatt anslått langt lavere enn før pandemien.

3.6. Eksport og import

Sesongjusterte volumtall for 3. kvartal 2021 viser at handelen med utlandet nærmet seg situasjonen før viruspandemien. På eksportsiden ble nivået fra før pandemien tatt igjen allerede i slutten av 2020. På det jevne fortsatte veksten utover i 2021. Eksportvolumet steg videre 6,5 prosent i 3. kvartal 2021, drevet av gasseksporten som vokste 17,4 prosent. Flere andre varer og tjenester trakk også opp; eksporten av tradisjonelle varer steg 0,7 prosent, mens tjenester totalt vokste 9,9 prosent. Reisetrafikken, som har ligget på lave nivåer gjennom

Figur 13. Grensepasseringer. Totalt antall personbiler retning Norge og Sverige. 7-dagers glidende snitt

Kilde: States vegvesen

*Data for Ørje er kun tilgjengelige f.o.m. 15. mars 2019

pandemien, vokste på grunn av lettelsene i reiserestriksjonene, mens det uvanlig gode fisket omtalt i kapittel 3.2 også løftet fiskeeksporten. Sivile skip og båter og metaller, særlig aluminium, bidro også til eksportveksten i kvartalet.

Den sesongjusterte volumveksten for samlet import var 5,8 prosent i 3. kvartal. Reisetrafikk, som er nordmenns utgifter på reise i utlandet, har hatt historisk lave nivåer gjennom pandemien, men har vokst 4 måneder på rad, og bidro klart mest til importveksten. Flere kampfly ble importert i 3. kvartal, som også utgjorde et betydelig bidrag. Importen av informasjonstjenester, og data og elektronikk vokste også. Lavere import av metallvarer, maskiner og utstyr, råolje og biler dempet importveksten.

Eksport- og importpriser

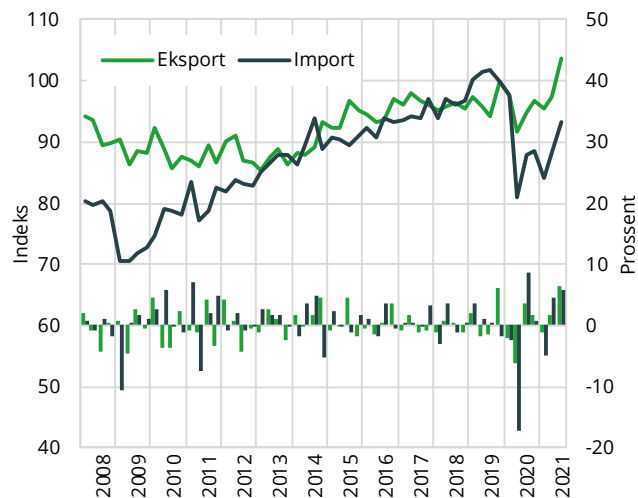
I 2021 har det vært en fordelaktig prisutvikling på import- og eksportartikler sett fra Norges side. Varer og tjenester som vi eksporterer har hatt en mye høyere prisoppgang i gjennomsnitt enn varer og tjenester som vi importerer. Det er normalt at prisene svinger en del, og det vil vanligvis jevne seg ut over tid slik at prisene på lang sikt blir mer stabile. Men på kort sikt er handelsbalansen, og bytteforholdet til Norge betydelig styrket. I den nåværende situasjonen får vi langt flere importprodukter igjen for eksporten. Figur 3.15 viser indeksert prisutviklingen på total eksport og total import.

Deler av det styrkede bytteforholdet skyldes prisutviklingen på eksport- og importprodukter på verdensmarkedet, men en del av det skyldes også utviklingen i kronekursen. Den norske krona svekket seg raskt i mars 2020. I perioder lå kursen for viktige [valutaer](#) som USD og EUR mer enn 20 prosent over gjennomsnittskursene den siste måneden før utbruddet. I en periode var det dermed tilsvarende dyrere for Norge å importere, mens eksportprodukter ble billigere. Svekkelsen viste seg å være kortvarig, og ved utgangen av 2020 lå kursene for disse valutaene nær nivået ved årets start.

Det samlede overskuddet på handelsbalansen har steget kraftig hittil i 2021 på grunn av sterk økning i eksportinntektene fra råolje og naturgass, se figur 3.16 og 3.17. Eksport og import av reisetrafikk er fortsatt påvirket av koronapandemien. Dersom en holder eksport av råolje, naturgass og import og eksport av reisetrafikk utenfor har handelsunderskuddet ligget nokså stabilt mellom -100 og -200 milliarder kroner per halvår. Samtidig må omfanget på underskuddet ses i sammenheng med et betydelig og stadig økende overskudd på rente- og stønadsbalansen som følge av høye rente- og utbytteinntekter fra oljefondet. [Nye tall om dette publiseres 1. desember.](#)

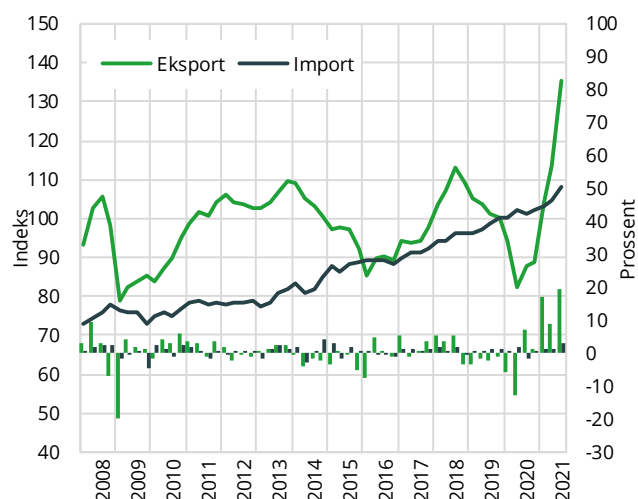
Generelt spilte priser også en vesentlig rolle for utviklingen i eksport- og importinntekter i 3. kvartal 2021, se figur 3.15. Sesongjusterte tall viser en oppgang i totale eksportpriser på 19,5 prosent. Det er

Figur 3.14. Eksport og import. Faste 2019-priser. Kvartal. Indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis volumendring fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 3.15. Eksport- og importpriser. Kvartal. Indeksert prisutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis prisendring fra foregående periode (t.h.)

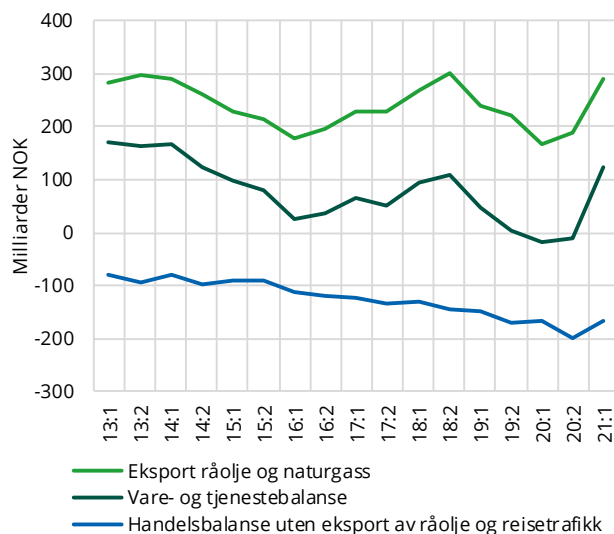

Kilde: Statistisk sentralbyrå

spesielt gassprisene som trekker opp, med en sesongjustert økning på om lag 55 prosent fra 2. til 3. kvartal. Det var samtidig en bred oppgang i prisene på svært mange av Norges viktigste eksportartikler. Metaller gikk opp 9 prosent, elektrisitet over 60 prosent og utenriks sjøfart om lag 12 prosent.

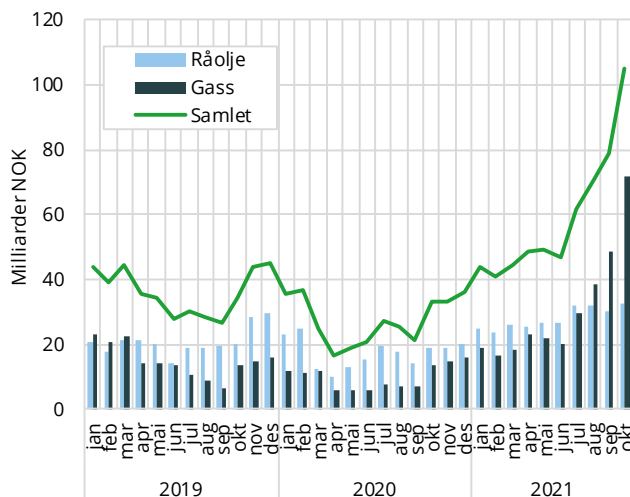
Det har ikke vært samme kraftige prisvekst knyttet til importen. Sesongjustert prisvekst for samlet import var 3,2 prosent i 3. kvartal, selv om enkelte varer og tjenester hadde stor prisvekst eller prisnedgang. Prisen på raffinerte petroleumprodukter og trevarer steg kraftig, mens prisutviklingen

Figur 3.16. Handelsbalanse og eksport av råolje og naturgass. Halvår. Milliarden kroner

Kilde: SSB

Figur 3.17. Eksport av råolje. Måned. Milliarden kroner

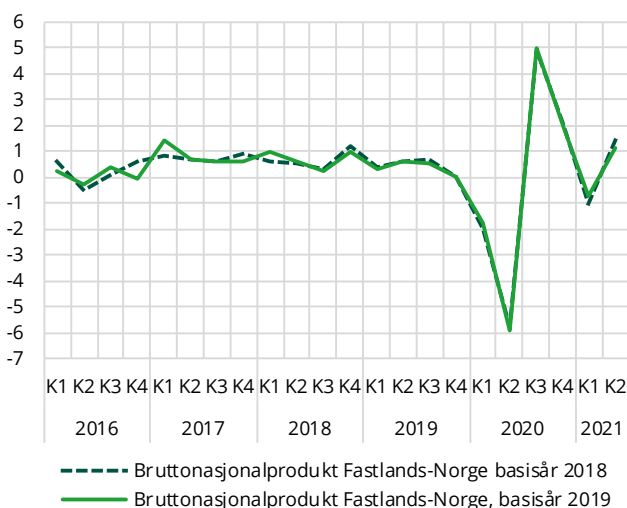

Kilde: SSB

for frie banktjenester og forsikringstjenester var negativ.

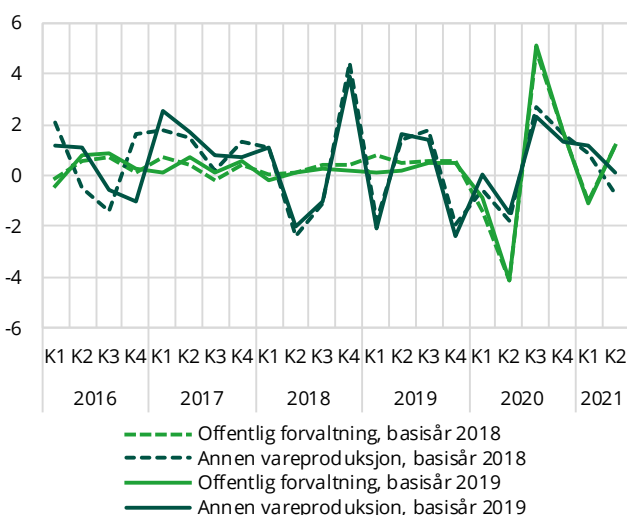
Målt i løpende priser viser foreløpige tall for 3. kvartal et handelsoverskudd på 130 milliarder kroner. Dette er det høyeste handelsoverskuddet Norge har hatt overfor utlandet i et enkelt kvartal siden 1. kvartal 2012. Samlet eksportverdi for olje og gass har steget utover i 2021, se figur 3.17, og oktobertallene som [nylig ble publisert](#) viste en olje og gass eksport på 105 milliarder kroner.

Figur 3.18. Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge. Kvartal. Prosentvis volumutvikling før og etter basisårskiftet

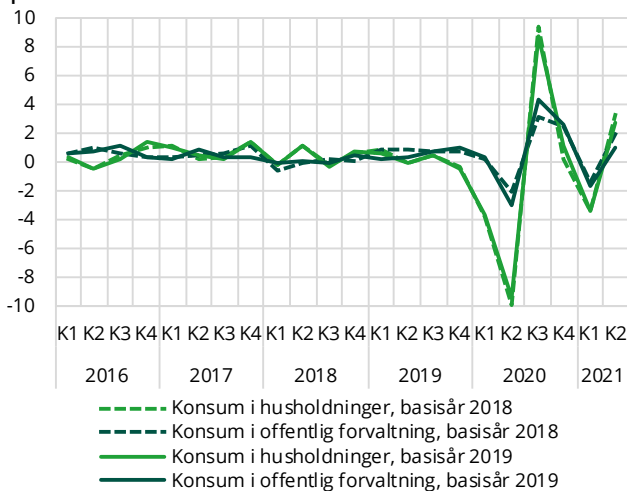
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.19. Bruttoprodukt for utvalgte aggregater. Kvartal. Prosentvis volumutvikling før og etter basisårskiftet

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.20. Konsum i husholdningene og offentlig forvaltning. Faste priser. Kvartal. Prosentvis volumendring fra foregående periode

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3.7. Basisårskifte

Det foreløpige månedlige nasjonalregnskapet (MNR) og kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) tar utgangspunkt i nivåene fra siste endelige nasjonalregnskap (REA) og benytter indikatorer for å beregne utviklingen i ulike nasjonalregnskapsstørrelser. Når et nytt årlig realregnskap foreligger oppdateres måneds- og kvartalstallene. Da oppdateres nivåene som benyttes som utgangspunkt for MNR og KNR med nye tall fra REA. I tillegg oppdateres også kryssløpskoeffisientene som inngår i MNR-modellen. En sentral del av prosessen er å avstemme måneds- og kvartalstallene mot det endelige årlige regnskapet. Differansen mellom de foreløpige årsanslagene i MNR og KNR og de faktiske størrelsene i endelig årsregnskap fordeles ut på månedene på en slik måte at man best mulig bevarer det eksisterende månedsforløpet.

Etter å ha avstemt serien for bruttonasjonalproduktet mot endelig regnskap for 2019, finner vi langt på vei den samme historien som i den ikke-avstemte serien, vist i figur 3.18. Det største avviket finner man i 4. kvartal i 2016 som er på -0,8 prosentpoeng. Det største bidraget til revisjonen kommer fra tjenester inkludert boligjenester og annen vareproduksjon. Merk at til tross for at serien ikke avstemmes for 2020 finner man likevel noen revisjoner her. Dette skyldes i all hovedsak oppdaterte kryssløpskoeffisienter i modellen hvor beregningene gjøres.

I figur 3.19 ser man forløpet i aggregatene offentlig forvaltning og annen vareproduksjon før og etter basisårskifte fra 1. kvartal 2016 til og med 1. kvartal 2020. Det største avviket mellom foreløpig og endelig forløp er for annen vareproduksjon i 4. kvartal 2016. Her er forløpet revidert ned med 2,6 prosentpoeng.

Ser man videre på konsumveksten har man også her noen revisjoner. De største revisjonene i offentlig konsum kom i 2. og 3. kvartal 2020. I 2. kvartal ble konsumet nedjustert 1 prosentpoeng, mens 3. kvartal ble oppjustert 1,2 prosentpoeng. I 1. kvartal 2021 ble også nedjustert i samme størrelsesorden. For husholdningenes konsum speiler de foreløpige tallene de endelige godt. Noen revisjoner kan man likevel observere. Den største revisjonen ser vi i 4. kvartal 2020, der veksten ble justert opp 0,9 prosentpoeng.

3.8. Revisjoner

Usikkerheten knyttet til tallene som utarbeides under koronapandemien gjør dem mer utsatt for revisjoner enn vanlig, da ny og bedre informasjon til enhver tid vurderes og tas inn som en del av kildegrunnlaget.

I forbindelse med basisårskiftet har beregningsmetoden for blant annet fiske, akvakultur og offentlig forvaltning blitt endret. Beregningsmetoden for tradisjonelt fiske og akvakultur har blitt endret for å ta hensyn til volumutviklingen for hvert fiskeslag. I tillegg har kildegrunnlaget for akvakulturen blitt endret. Begge disse endringene har blitt foretatt for å ha samsvar med behandlingen av fiskenæringen i det endelige årsregnskapet. Kvartalsvise offentlige finanser har blitt gjennomgått på nytt med justert beregningsopplegg tilbake til 2016. Dette påvirker både ujusterte og sesongjusterte tall for offentlig konsum og offentlige investeringer. For årene 2016 til 2018 er kun forløpet endret og ikke totalene for året.

Det månedlige og kvartalsvise nasjonalregnskapet ble revidert tilbake til 2016, i motsetning til et normalt basisårskifte der vi avstemmer basisår og året før mot endelig årsregnskap. Vanligvis beholder vi opprinnelige sesongfaktorer fra året før basisåret og bakover til 1978. Ettersom enkelte serier er oppdatert og har andre egenskaper enn tidligere, er samtlige sesongjusterte størrelser i det månedlige og kvartalsvise nasjonalregnskapet oppdatert tilbake til 2016 til denne publiseringen.

Siden forrige publisering av månedlig nasjonalregnskap 8. oktober 2021, er måneds- og kvartalsforløpet for BNP Fastlands-Norge noe revidert. Nedgangen i 2020 er revidert opp fra en nedgang på 2,5 til 2,3 prosent. 1. kvartal 2021 er oppjustert fra en nedgang på 1,0 til 0,7 prosent, og oppgangen i 2. kvartal er nedjustert fra 1,4 til 1,1 prosent. Bak revisjonene i kvartalstallene ligger små opp- og nedjusteringer i månedsforløpet.

Tabell 3.1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2019 priser. Millioner kroner

	Ujustert		Sesongjustert							
	2019	2020	19:4	20:1	20:2	20:3	20:4	21:1	21:2	21:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 579 081	1 475 350	396 469	381 962	344 024	373 825	377 842	364 218	374 768	397 306
Konsum i husholdninger	1 493 616	1 399 898	374 864	361 080	326 919	355 434	359 247	346 701	356 202	375 487
Varekonsum	680 414	724 943	171 117	169 359	177 208	188 261	193 032	187 982	193 324	195 029
Tjenestekonsum	740 248	663 908	186 990	177 619	150 546	166 364	168 409	160 278	163 852	177 999
Husholdningenes kjøp i utlandet	124 824	27 918	30 367	25 566	684	3 811	2 119	1 473	1 427	7 137
Utlendingers kjøp i Norge	-51 870	-16 871	-13 611	-11 464	-1 519	-3 002	-4 313	-3 032	-2 401	-4 678
Konsum i ideelle organisasjoner	85 465	75 452	21 606	20 882	17 105	18 391	18 595	17 517	18 565	21 819
Konsum i offentlig forvaltning	867 706	883 555	219 209	219 956	213 144	222 407	228 102	224 283	226 336	229 327
Konsum i statsforvaltningen	424 011	437 404	107 587	108 585	105 028	110 861	113 038	109 399	110 477	112 591
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	373 600	384 686	94 841	95 668	91 964	97 589	99 570	95 990	96 980	99 109
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	50 411	52 718	12 747	12 917	13 065	13 272	13 467	13 408	13 497	13 482
Konsum i kommuneforvaltningen	443 695	446 151	111 621	111 371	108 116	111 546	115 065	114 884	115 859	116 735
Bruttoinvestering i fast realkapital	957 750	903 710	247 907	230 412	224 974	222 235	225 772	224 608	224 216	226 726
Utvinning og rørtransport	178 797	171 482	47 335	44 753	43 678	40 965	42 055	40 760	43 586	46 004
Utenriks sjøfart	25 053	5 625	10 486	2 136	346	1 618	1 525	1 663	122	149
Fastlands-Norge	753 900	726 603	190 086	183 523	180 949	179 652	182 192	182 185	180 508	180 572
Næringer	342 966	325 798	86 607	85 550	79 976	79 102	80 998	83 354	83 768	81 073
Tjenester tilknyttet utvinning	4 176	2 708	1 139	860	757	621	465	584	612	675
Andre tjenester	205 140	197 898	50 765	51 814	47 334	47 941	50 785	50 667	51 104	53 155
Industri og bergverk	51 582	47 435	13 256	12 603	11 617	11 786	11 383	11 748	12 123	11 128
Annen vareproduksjon	82 068	77 757	21 447	20 272	20 268	18 753	18 365	20 356	19 929	16 116
Boliger (husholdninger)	196 764	188 904	47 604	47 239	47 140	46 177	48 337	48 443	49 984	47 114
Offentlig forvaltning	214 170	211 901	55 876	50 734	53 834	54 373	52 857	50 388	46 757	52 384
Bruttoinvestering i verdigjenstander	405	158	106	86	9	40	24	1	42	104
Lagerendring og statistiske avvik	105 738	90 245	10 769	34 026	10 984	23 962	12 126	19 339	21 986	22 636
Bruttoinvestering i alt	1 063 893	994 113	258 876	264 523	235 967	246 237	237 922	243 947	246 244	249 465
Innenlandsk sluttanvendelse	3 510 680	3 353 017	874 566	866 441	793 135	842 468	843 866	832 448	847 347	876 098
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	3 200 687	3 085 508	805 764	785 442	738 118	775 883	788 136	770 686	781 612	807 205
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	1 081 876	1 095 456	275 084	270 691	266 978	276 780	280 959	274 671	273 093	281 711
Eksport i alt	1 292 230	1 276 402	334 554	327 183	307 044	317 714	323 348	319 749	325 606	346 811
Tradisjonelle varer	433 623	422 840	109 349	106 414	99 205	106 682	109 120	113 062	112 078	112 847
Råolje og naturgass	463 255	518 501	127 600	123 258	130 275	129 896	131 817	126 012	132 499	140 632
Skip, plattformer og fly	12 405	8 333	2 017	3 333	1 690	2 183	1 126	1 879	3 038	7 593
Tjenester	382 947	326 728	95 588	94 179	75 874	78 953	81 285	78 796	77 991	85 738
Samlet sluttanvendelse	4 802 910	4 629 419	1 209 099	1 193 625	1 100 179	1 160 182	1 167 215	1 152 197	1 172 953	1 222 909
Import i alt	1 239 426	1 091 492	308 015	300 830	248 987	270 577	272 616	259 134	271 402	287 015
Tradisjonelle varer	736 304	717 639	180 979	177 994	164 708	183 810	187 962	180 513	190 906	194 918
Råolje og naturgass	24 378	22 214	7 082	6 967	5 021	4 722	5 492	4 493	8 131	2 902
Skip, plattformer og fly	35 787	32 766	7 029	9 985	8 865	8 581	5 335	6 109	5 615	10 374
Tjenester	442 957	318 872	112 925	105 884	70 393	73 463	73 826	68 019	66 750	78 821
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	3 563 484	3 537 927	904 325	892 794	851 193	889 605	894 599	893 063	901 551	935 894
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3 062 974	2 992 002	771 876	758 061	713 459	748 931	762 973	757 936	766 105	786 000
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	500 510	545 925	132 449	134 733	137 734	140 674	131 626	135 127	135 446	149 894
Fastlands-Norge (basisverdi)	2 664 333	2 601 672	671 789	661 420	620 554	649 990	662 292	659 299	665 379	682 345
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 989 104	1 929 791	501 824	493 045	459 111	480 387	489 805	488 688	492 776	505 900
Industri og bergverk	226 565	220 897	57 553	56 794	53 516	54 799	56 765	57 380	57 334	57 176
Annen vareproduksjon	359 304	361 249	89 631	89 600	88 264	90 308	91 479	92 600	92 718	93 651
Tjenester inkl. boligjenester	1 403 235	1 347 645	354 641	346 650	317 331	335 280	341 560	338 708	342 723	355 074
Offentlig forvaltning	675 229	671 881	169 965	168 376	161 443	169 603	172 487	170 611	172 603	176 445
Produktavgifter og -subsidier	398 641	390 330	100 087	96 641	92 905	98 942	100 681	98 637	100 726	103 655

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2019-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2019	2020	19:4	20:1	20:2	20:3	20:4	21:1	21:2	21:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,1	-6,6	-0,4	-3,7	-9,9	8,7	1,1	-3,6	2,9	6,0
Konsum i husholdninger	1,1	-6,3	-0,5	-3,7	-9,5	8,7	1,1	-3,5	2,7	5,4
Varekonsum	0,2	6,5	-0,4	-1,0	4,6	6,2	2,5	-2,6	2,8	0,9
Tjenestekonsum	2,6	-10,3	0,5	-5,0	-15,2	10,5	1,2	-4,8	2,2	8,6
Husholdningenes kjøp i utlandet	-1,2	-77,6	-4,0	-15,8	-97,3	457,4	-44,4	-30,5	-3,1	400,0
Utlendingers kjøp i Norge	5,0	-67,5	5,4	-15,8	-86,8	97,6	43,7	-29,7	-20,8	94,8
Konsum i ideelle organisasjoner	1,6	-11,7	0,3	-3,3	-18,1	7,5	1,1	-5,8	6,0	17,5
Konsum i offentlig forvaltning	1,3	1,8	0,9	0,3	-3,1	4,3	2,6	-1,7	0,9	1,3
Konsum i statsforvaltningen	1,7	3,2	1,3	0,9	-3,3	5,6	2,0	-3,2	1,0	1,9
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	1,5	3,0	1,3	0,9	-3,9	6,1	2,0	-3,6	1,0	2,2
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	2,9	4,6	0,7	1,3	1,1	1,6	1,5	-0,4	0,7	-0,1
Konsum i kommuneforvaltningen	0,9	0,6	0,5	-0,2	-2,9	3,2	3,2	-0,2	0,8	0,8
Bruttoinvestering i fast realkapital	9,5	-5,6	1,8	-7,1	-2,4	-1,2	1,6	-0,5	-0,2	1,1
Utvinning og rørtransport	14,3	-4,1	4,9	-5,5	-2,4	-6,2	2,7	-3,1	6,9	5,5
Utenriks sjøfart	184,4	-77,5	47,3	-79,6	-83,8	367,4	-5,8	9,0	-92,6	22,0
Fastlands-Norge	6,3	-3,6	-0,7	-3,5	-1,4	-0,7	1,4	0,0	-0,9	0,0
Næringer	10,3	-5,0	-1,3	-1,2	-6,5	-1,1	2,4	2,9	0,5	-3,2
Tjenester tilknyttet utvinning	48,4	-35,1	3,4	-24,5	-12,1	-17,9	-25,1	25,5	4,8	10,3
Andre tjenester	8,9	-3,5	-3,6	2,1	-8,6	1,3	5,9	-0,2	0,9	4,0
Industri og bergverk	23,0	-8,0	-2,5	-4,9	-7,8	1,5	-3,4	3,2	3,2	-8,2
Annen vareproduksjon	5,6	-5,3	5,1	-5,5	0,0	-7,5	-2,1	10,8	-2,1	-19,1
Boliger (husholdninger)	-1,1	-4,0	-3,6	-0,8	-0,2	-2,0	4,7	0,2	3,2	-5,7
Offentlig forvaltning	7,5	-1,1	3,1	-9,2	6,1	1,0	-2,8	-4,7	-7,2	12,0
Bruttoinvestering i verdigjenstander	-10,6	-61,0	2,7	-19,1	-90,0	374,5	-41,6	-96,2	..	150,4
Lagerendring og statistiske avvik	-26,2	-14,7	-65,7	216,0	-67,7	118,1	-49,4	59,5	13,7	3,0
Bruttoinvestering i alt	4,3	-6,6	-5,9	2,2	-10,8	4,4	-3,4	2,5	0,9	1,3
Innenlandsk sluttanvendelse	2,1	-4,5	-1,8	-0,9	-8,5	6,2	0,2	-1,4	1,8	3,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	2,3	-3,6	-0,1	-2,5	-6,0	5,1	1,6	-2,2	1,4	3,3
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	2,4	1,3	1,3	-1,6	-1,4	3,7	1,5	-2,2	-0,6	3,2
Eksport i alt	1,1	-1,2	6,1	-2,2	-6,2	3,5	1,8	-1,1	1,8	6,5
Tradisjonelle varer	4,9	-2,5	1,2	-2,7	-6,8	7,5	2,3	3,6	-0,9	0,7
Råolje og naturgass	-3,7	11,9	16,9	-3,4	5,7	-0,3	1,5	-4,4	5,1	6,1
Skip, plattformer og fly	0,6	-32,8	-22,9	65,2	-49,3	29,1	-48,4	66,8	61,7	149,9
Tjenester	4,5	-14,7	-0,1	-1,5	-19,4	4,1	3,0	-3,1	-1,0	9,9
Samlet sluttanvendelse	1,8	-3,6	0,3	-1,3	-7,8	5,5	0,6	-1,3	1,8	4,3
Import i alt	5,1	-11,9	-1,7	-2,3	-17,2	8,7	0,8	-4,9	4,7	5,8
Tradisjonelle varer	5,6	-2,5	-1,6	-1,6	-7,5	11,6	2,3	-4,0	5,8	2,1
Råolje og naturgass	2,6	-8,9	-2,6	-1,6	-27,9	-5,9	16,3	-18,2	81,0	-64,3
Skip, plattformer og fly	-11,5	-8,4	-32,7	42,1	-11,2	-3,2	-37,8	14,5	-8,1	84,7
Tjenester	6,0	-28,0	1,2	-6,2	-33,5	4,4	0,5	-7,9	-1,9	18,1
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	0,7	-0,7	1,4	-1,3	-4,7	4,5	0,6	-0,2	1,0	3,8
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,0	-2,3	0,0	-1,8	-5,9	5,0	1,9	-0,7	1,1	2,6
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	-5,3	9,1	10,2	1,7	2,2	2,1	-6,4	2,7	0,2	10,7
Fastlands-Norge (basisverdi)	2,3	-2,4	0,0	-1,5	-6,2	4,7	1,9	-0,5	0,9	2,5
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,8	-3,0	-0,2	-1,7	-6,9	4,6	2,0	-0,2	0,8	2,7
Industri og bergverk	2,0	-2,5	-0,2	-1,3	-5,8	2,4	3,6	1,1	-0,1	-0,3
Annen vareproduksjon	0,8	0,5	-2,4	0,0	-1,5	2,3	1,3	1,2	0,1	1,0
Tjenester inkl. boligjenester	3,4	-4,0	0,3	-2,3	-8,5	5,7	1,9	-0,8	1,2	3,6
Offentlig forvaltning	1,0	-0,5	0,5	-0,9	-4,1	5,1	1,7	-1,1	1,2	2,2
Produktavgifter og -subsidiar	0,2	-2,1	0,1	-3,4	-3,9	6,5	1,8	-2,0	2,1	2,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2019=100

	Ujustert		Sesongjustert							
	2019	2020	19:4	20:1	20:2	20:3	20:4	21:1	21:2	21:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	100,0	101,7	100,9	101,2	101,2	101,9	102,0	103,3	103,6	104,7
Konsum i offentlig forvaltning	100,0	102,5	101,0	102,1	104,7	102,2	101,2	105,4	105,5	105,2
Bruttoinvestering i fast kapital	100,0	103,1	100,8	101,6	103,9	103,2	103,8	104,5	106,4	108,3
Fastlands-Norge	100,0	102,5	100,5	101,1	103,1	102,8	102,8	104,2	106,3	108,7
Innenlandsk sluttanvendelse	100,0	102,6	101,9	101,8	102,1	102,2	103,7	103,9	105,8	107,6
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	100,0	102,1	100,8	101,4	102,7	102,2	102,0	104,1	104,8	105,7
Eksport i alt	100,0	86,2	97,5	92,0	80,1	85,8	86,8	101,7	110,8	132,3
Tradisjonelle varer	100,0	96,6	101,2	101,3	96,8	93,7	95,2	99,8	104,5	111,9
Samlet sluttanvendelse	100,0	98,0	100,7	99,1	96,0	97,7	99,0	103,3	107,2	114,6
Import i alt	100,0	103,4	101,9	102,2	104,4	103,0	104,0	105,3	106,8	110,1
Tradisjonelle varer	100,0	104,2	101,6	102,2	105,8	104,5	104,2	105,8	107,3	111,8
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	100,0	96,4	99,9	98,1	93,5	96,1	97,5	102,7	107,3	116,0
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	100,0	101,7	100,8	101,9	102,2	101,5	101,3	103,4	104,6	105,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2019	2020	19:4	20:1	20:2	20:3	20:4	21:1	21:2	21:3
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,3	1,7	0,6	0,4	0,0	0,7	0,1	1,3	0,2	1,1
Konsum i offentlig forvaltning	3,7	2,5	0,2	1,0	2,5	-2,3	-1,0	4,1	0,1	-0,3
Bruttoinvestering i fast kapital	2,9	3,1	0,6	0,8	2,3	-0,7	0,6	0,7	1,9	1,8
Fastlands-Norge	2,9	2,5	0,3	0,6	2,0	-0,3	0,0	1,4	2,0	2,2
Innenlandsk sluttanvendelse	2,7	2,6	1,8	-0,1	0,3	0,0	1,5	0,2	1,8	1,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,8	2,1	0,4	0,6	1,2	-0,5	-0,2	2,1	0,6	0,9
Eksport i alt	-5,3	-13,8	-1,0	-5,7	-13,0	7,2	1,2	17,2	8,9	19,4
Tradisjonelle varer	0,7	-3,4	2,0	0,1	-4,4	-3,2	1,5	4,8	4,7	7,1
Samlet sluttanvendelse	0,4	-2,0	1,0	-1,6	-3,2	1,8	1,4	4,3	3,8	7
Import i alt	2,9	3,4	1,3	0,3	2,2	-1,4	1,0	1,2	1,4	3,2
Tradisjonelle varer	2,5	4,2	1,0	0,6	3,6	-1,2	-0,2	1,5	1,4	4,2
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	-0,5	-3,6	0,5	-1,8	-4,6	2,7	1,5	5,4	4,5	8,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,3	1,7	0,5	1,0	0,3	-0,7	-0,2	2,0	1,2	0,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.5. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Måned. Faste 2019-priser. Prosentvis volumendring fra foregående periode

	Feb. 2021	Mars 2021	Apr. 2021	Mai 2021	Juni 2021	Juli 2021	Aug. 2021	Sep. 2021
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,4	-0,6	0,2	3,1	2,6	2,0	1,2	1,1
Konsum i husholdninger	0,5	-0,8	0,5	2,7	2,4	1,7	1,2	1,1
Varekonsum	0,2	-1,1	0,9	4,0	-0,1	0,4	-1,4	0,7
Tjenestekonsum	0,3	-0,4	0,6	0,5	4,4	1,9	4,2	1,7
Husholdningenes kjøp i utlandet	-51,0	17,0	-14,8	4,9	94,8	147,7	36,1	23,6
Utlendingers kjøp i Norge	-46,9	9,7	28,3	-28,9	-25,8	61,9	66,7	46,3
Konsum i ideelle organisasjoner	-1,1	3,6	-5,4	10,9	7,0	8,0	0,6	1,0
Konsum i offentlig forvaltning	-0,3	-0,2	0,7	0,5	0,5	0,6	0,4	-0,1
Konsum i statsforvaltningen	-0,9	-0,5	1,1	0,4	0,9	1,1	0,2	0,0
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	-1,1	-0,6	1,2	0,4	1,0	1,3	0,2	-0,2
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,3	0,3	0,1	0,3	0,0	-0,6	0,1	1,0
Konsum i kommuneforvaltningen	0,3	0,0	0,3	0,5	0,2	0,1	0,7	-0,2
Bruttoinvestering i fast realkapital	2,5	4,0	-2,9	-1,9	2,2	-2,0	4,6	-1,8
Utvinning og rørtransport (bruttoinvestering)	-2,3	4,7	3,1	2,3	-0,4	5,4	0,1	-1,3
Utenriks sjøfart (bruttoinvestering)	..	-97,1	116,0	8,9	-177,0	-189,9	-73,7	189,3
Fastlands-Norge (bruttoinvestering)	1,0	6,5	-4,3	-2,9	3,1	-4,1	5,9	-2,0
Næringer (bruttoinvestering)	1,9	11,7	-5,8	-4,5	5,2	-9,0	6,1	0,9
Tjenester tilknyttet utvinning (bruttoinvestering)	2,6	-0,9	5,1	-1,5	1,5	8,7	0,9	0,9
Andre tjenester (bruttoinvestering)	2,0	9,9	-4,4	-3,3	2,5	-2,6	9,6	-0,2
Industri og bergverk (bruttoinvestering)	-0,5	3,1	0,9	-0,7	2,5	-9,4	-1,4	2,6
Annen vareproduksjon (bruttoinvestering)	3,0	21,9	-12,8	-9,7	14,7	-24,7	0,5	3,6
Boliger (husholdninger) (bruttoinvestering)	1,8	2,7	2,1	-3,2	2,6	-6,3	-3,5	7,5
Offentlig forvaltning (bruttoinvestering)	-1,1	1,6	-7,9	0,2	0,0	7,3	14,4	-13,7
Anskaffelser minus avhendelse av verdigjenstander	-297,5	-108,8	..	200,8	108,7	31,8	-0,8	13,0
Lagerendring og statistiske avvik	-33,7	-84,2	570,7	21,3	-46,5	-17,1	104,5	18,9
Bruttoinvestering i alt	-2,3	-3,9	5,4	0,2	-3,3	-3,0	9,9	0,2
Innenlandsk sluttanvendelse	-0,6	-1,5	1,8	1,5	0,3	0,2	3,4	0,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	0,4	1,2	-0,8	0,9	2,1	0,2	2,0	0,0
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	-0,4	0,1	-0,9	0,4	0,4	1,7	2,9	-2,8
Eksport i alt	1,5	3,4	-2,1	-0,2	4,3	2,4	-0,6	4,8
Tradisjonelle varer (eksport)	-0,3	7,7	-7,7	0,5	6,3	-6,1	1,9	4,8
Råolje og naturgass (eksport)	2,7	1,8	2,7	0,0	0,8	1,2	5,2	2,3
Skip, plattformer og fly (eksport)	..	-44,7	7,8	-54,6	553,8	133,2	-83,2	155,0
Tjenester (eksport)	-1,8	1,9	-1,9	0,0	0,9	7,0	0,9	4,7
Samlet sluttanvendelse	0,0	-0,1	0,7	1,0	1,4	0,8	2,2	1,7
Import i alt	2,2	-0,4	3,1	0,8	1,9	1,9	3,2	0,2
Tradisjonelle varer (import)	0,1	4,0	-1,1	6,0	0,5	-0,5	0,0	0,9
Råolje og naturgass (import)	17,4	-108,6	..	-54,5	-7,7	-62,9	-15,5	189,6
Skip, plattformer og fly (import)	131,1	-2,6	-12,1	-36,0	47,5	21,6	107,2	-47,6
Tjenester (import)	0,0	0,4	-3,8	0,7	3,8	12,3	1,6	3,9
Bruttonasjonalprodukt, markedsverdi ¹	-0,6	0,0	0,0	1,1	1,3	0,5	1,9	2,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge, markedsverdi ¹	-0,6	-0,1	0,2	1,2	1,0	0,6	1,0	0,6
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart ²	-0,7	0,3	-1,2	0,8	2,9	0,0	6,9	10,2
Bruttoprodukt Fastlands-Norge, basisverdi	-0,8	-0,1	0,2	1,0	0,9	0,6	1,2	0,4
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning (bruttoprodukt)	-0,8	0,0	0,0	1,1	1,0	0,5	1,4	0,5
Industri og bergverk (bruttoprodukt)	-1,8	0,1	0,5	0,4	-0,8	0,9	-1,0	-0,4
Annen vareproduksjon (bruttoprodukt)	-1,9	-0,1	0,2	0,5	1,2	-1,1	3,1	-2,6
Tjenester inkl. boligjenester (bruttoprodukt)	-0,3	0,0	-0,1	1,4	1,3	0,9	1,3	1,4
Offentlig forvaltning (bruttoprodukt)	-0,7	-0,3	0,9	0,8	0,6	0,9	0,9	0,3
Produktavgifter og -subsider	0,5	-0,4	0,1	2,2	1,8	0,5	-0,3	2,2

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

² Omfatter utvinning av råolje og naturgass, rørtransport og utenriks sjøfart.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4. Endelig nasjonalregnskap for 2019

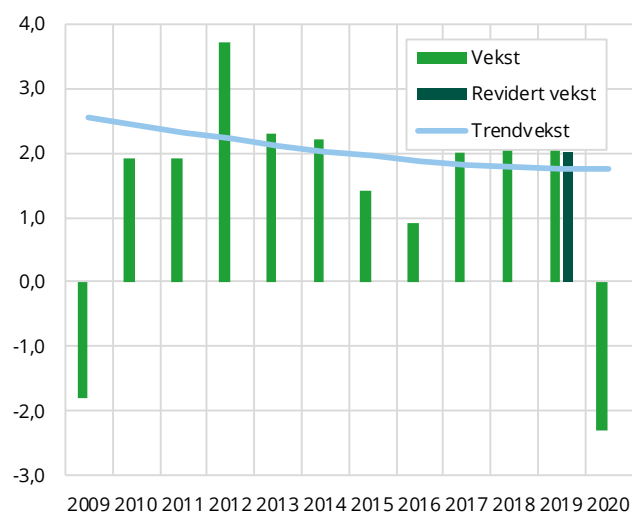
Bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge økte 2,0 prosent fra året før, mot tidligere anslått 2,3 prosent. Selv om hovedtrekkene i den makroøkonomiske utviklingen i 2019 er lite endret ifølge de endelige tallene, kjenner vi nå flere detaljer. I årene 2020 og 2021 har koronapandemien ført til at økonomiens vanlige virkemåte har vært betydelig forstyrret. Nasjonalregnskapet for 2019 vil dermed være grunnlaget for å analysere strukturene i norsk økonomi i noe tid framover, kanskje helt til endelig nasjonalregnskap for 2022 foreligger.

Etter tilbakeslaget utløst av oljeprisfallet i 2014 gikk Norge inn i en moderat oppgangskonjunktur fra slutten av 2016 av, se figur 4.1. Endelig nasjonalregnskap bekrefter at kraften i konjunkturoppgangen ebbet ut i annet halvår av 2019. Bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge økte med 2,0 prosent fra året før målt i faste priser, mot tidligere 2,3 prosent, se tabell 4.2 for oppsummering av revisjoner. Veksten i BNP for Fastlands-Norge var i perioden 2017-2019 noe høyere enn anslått underliggende trendvekst for fastlandsøkonomien på knappe 2 prosent årlig.

BNP for Fastlands-Norge utgjorde med dette 3 063 milliarder kroner i 2019, tilsvarende 572 800 kroner per innbygger. Målt i 2019-kroner er det en oppgang på 183 milliarder kroner siden konjunkturbunnen i 2016, eller 22 800 kroner per innbygger.

Når veksten i fastlandsøkonomien i 2019 nå regnes å være noe svakere enn anslått i foreløpig nasjonalregnskap, kan det særlig knyttes til lavere anslag for produksjon og bruttoprodukt i offentlig forvaltning målt i faste priser. Dette skyldes i hovedsak at det er innarbeidet direkte volum-

Figur 4.1 Prosentvis volumendring for BNP Fastlands-Norge

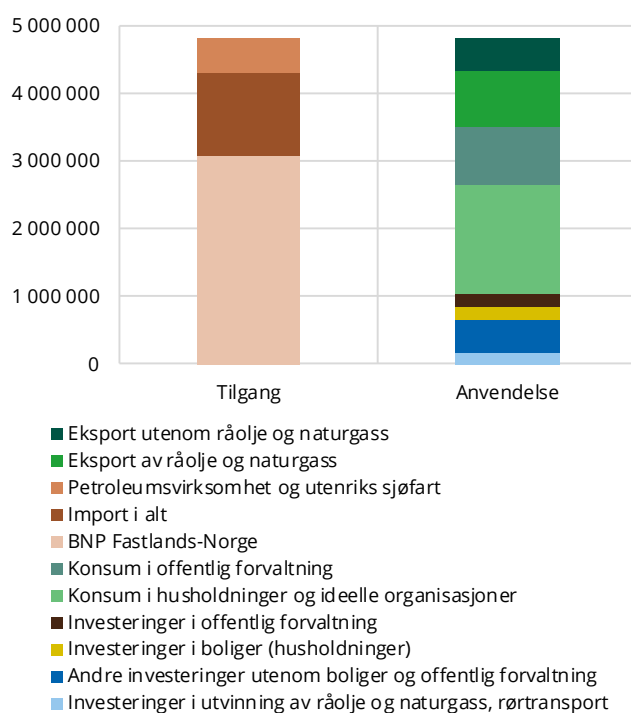
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

indikatorer for tjenesteytingen. Markedsrettet virksomhet er derimot revidert noe opp.

Nivået på samlet BNP, inklusive petroleumsvirksomhet og sjøfart, er beregnet til 3 564 milliarder kroner i 2019. Målt i faste priser er det en økning på 0,7 prosent fra 2018, mot anslått 0,9 prosent i foreløpig regnskap. Volumveksten i samlet BNP er lavere enn i BNP for Fastlands-Norge grunnet svak vekst i olje- og gassutvinning.

Samlet tilgang på varer og tjenester i norsk økonomi består av innenlands produksjon og import fra utlandet, og var til sammen 4 803 milliarder kroner i 2019. Denne tilgangen anvendes til investeringer i realkapital i næringslivet, konsum og realinvesteringer i husholdninger, samt konsum og realinvesteringer i offentlig forvaltning – og selvfølgelig til eksport, se figur 4.2.

Figur 4.2 Tilgang og anvendelse 2019

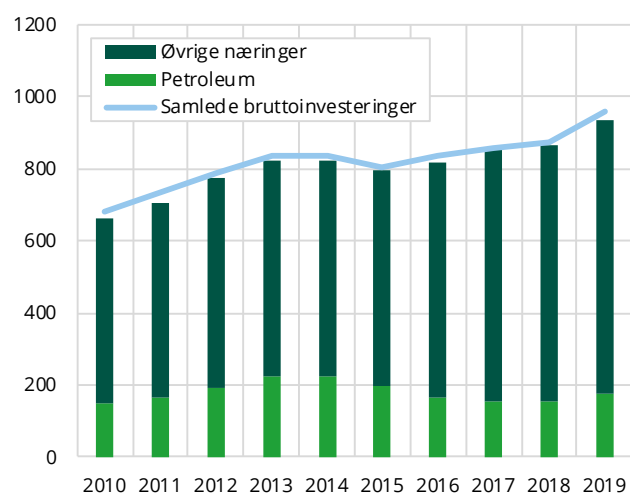
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.1. Bruttonasjonalprodukt og bruttoprodukt for næringsaggregater. Millioner kroner og prosentvis vekst

	2019-kroner		Løpende kroner		Prosentvis vekst i faste priser	Prosentvis vekst i løpende priser	Prisvekst
	2018	2019	2018	2019			
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	3 537 104	3 563 484	3 553 900	3 563 484	0,7	0,3	-0,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3 002 033	3 062 974	2 935 378	3 062 974	2	4,3	2,3
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	528 794	500 510	618 522	500 510	-5,3	-19,1	-14,5
Fastlands-Norge (basisverdi)	2 604 196	2 664 333	2 543 022	2 664 333	2,3	4,8	2,4
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 935 623	1 989 104	1 901 234	1 989 104	2,8	4,6	1,8
Industri og bergverk	222 026	226 565	218 578	226 565	2	3,7	1,6
Annen vareproduksjon	356 345	359 304	352 825	359 304	0,8	1,8	1
Tjenester inkl. boligjenester	1 357 175	1 403 235	1 329 831	1 403 235	3,4	5,5	2,1
Offentlig forvaltning	668 776	675 229	641 788	675 229	1	5,2	4,2
Produktavgifter og -subsidier	397 765	398 641	392 356	398 641	0,2	1,6	1,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.3 Bruttoinvesteringer i fast realkapital. Faste 2019-priser

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Norge har over lang tid eksportert råolje og naturgass, og spart en stor del av inntektene i Statens pensjonsfond utland (SPU). Det var også tilfelle i 2019, og synes ved at samlet eksport var knappe 53 milliarder kroner høyere enn samlet import. Dette overskuddet på handelsbalansen innebærer at Norge sparer i utlandet. En stor del av eksportinntektene fra råolje og naturgass tilfaller staten gjennom petroleumsskattesystemet og statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirkosomheten (SDØE), og investeres i SPU. Utenom olje- og gasssekporten, hadde Norge et underskudd på handelsbalansen på 386 milliarder kroner. Underskuddet kan Norge finansiere med avkastningen på investeringene i SPU.

Størsteparten av innenlands sluttanvendelse går til konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner, og konsum i stats- og kommuneforvaltningen. I 2019 tilsvarte disse to kategoriene henholdsvis

51,6 og 28,3 prosent av BNP for Fastlands-Norge. I faste priser var det forholdsvis svak vekst i både privat og offentlig konsum, på henholdsvis 1,1 og 1,3 prosent fra 2018. For offentlig konsum henger dette sammen med innarbeiding av volumindikatorer for tjenesteproduksjonen. Målt i løpende priser økte offentlig konsum 5,0 prosent fra 2018 til 2019.

Bruttoinvesteringer i fast realkapital økte langt mer enn konsumet, med en oppgang på 9,5 prosent fra 2018, målt i faste priser (figur 4.3). Det var sterk vekst i bruttorealinvesteringene i 2019 både i oljeutvinning, i tjenester tilknyttet utvinning, i øvrige næringer på fastlandet og i offentlig forvaltning. Boliginvesteringene falt derimot 1,1 prosent.

De foreløpige nasjonalregnskapene SSB publiserer bygger på nærings- og produktsammensetningen i siste basisår, som siden 1990 har vært siste, endelige årsregnskap. Dette innebærer at en har hatt et løpende, årlig skifte av basisår. Basisår for foreløpig nasjonalregnskap vil med denne publiseringen endres til 2019, se omtale i kapittel 3.7. En oversikt over sammenhengen mellom foreløpig og endelig nasjonalregnskap er gitt i boks 4.1.

4.1. Utvinning av olje og gass

For året 2019 falt bruttoproduktet i olje- og gassutvinning 5,8 prosent, mot et tidligere anslått fall på 6,3 prosent, i faste priser. Fallet var på 5,4 prosent i 2018.

Utviklingen i 2019 var preget av produksjonsstans på noen felt i Nordsjøen grunnet vedlikeholdsarbeid. Den totale petroleumproduksjonen var i 2019 på om lag 215,9 millioner standard kubikkmeter oljeekvivalenter (MSm³ o.e.) petroleum på

Boks 4.1 Bedre kildegrunnlag i årsregnskapet enn i kvartalsregnskapet

Foreløpige nasjonalregnskapstall, som måneds- og kvartalsvise tall, utarbeides ved hjelp av andre metoder enn endelige tall. Et mål med de foreløpige tallene er å tidligst og best mulig "treffe" nivåer og vekst i de endelige tallene. Dette oppnås ved å anslå utviklingen i ulike regnskapstall ved hjelp av ulike indikatorer. Et eksempel på en indikator er passasjertall fra Avinor, som brukes til å anslå produksjonen i luftfartsnæringen. Den endelige versjonen av nasjonalregnskapet bygger derimot på mer utførlige regnskapsopplysninger med tilleggsinformasjon, blant annet innrapportert fra foretakene i luftfartsnæringen. Tallgrunnlaget for endelig årsregnskap er først tilgjengelig for beregninger av nasjonalregnskapstall om lag 14 måneder etter utløpet av regnskapsåret.

Det endelige nasjonalregnskapet kan dermed være vesentlig mer detaljert enn de foreløpige nasjonalregnskapene, og deler blant annet markedsrettet næringsliv inn i 128 næringer, over dobbelt så mange som i foreløpige regnskap. For at brukere skal ha tilgang til foreløpige tall utarbeides i mellomtiden regnskapsversjoner i en løpende revisjons- og publiseringssyklus, der senere revisjoner er en følge av at datagrunnlaget blir stadig mer fullstendig.

I foreløpige regnskap er det jevnt over lagt til grunn at produktinnsatsen utgjør en fast andel av produksjonen målt i faste priser. Dermed blir også bruttoproduktet en fast andel av produksjonen, siden bruttoproduktet er produksjon minus produktinnsats. I virkeligheten varierer dette forholdet en god del, for eksempel i næringer med få, men store transaksjoner. Det kan for eksempel inntreffe at omfanget på produktinnsats faller, til tross for markert høyere produksjon. Et eksempel på dette er næringen tjenester tilknyttet råolje og naturgass, der langtidskontrakter for rigger har svært volatile priser. Produksjon og produktinnsats beregnes derimot hver for seg i det endelige

regnskapet, i både faste og løpende priser. Næringer der produktinnsatsen er høy i forhold til produksjonen vil ofte ha en mer volatil utvikling i bruttoprodukt enn næringer med relativt lav produktinnsats. For eksempel utgjør produktinnsatsen i utvinningsnæringen bare 9 prosent av produksjonen, mens den typisk utgjør rundt 95 prosent i oljeraffinerer. Selv små prisforandringer i produktinnsatsen kan da slå kraftig ut i bruttoproduktet. I gjennomsnitt utgjør produktinnsatsen rundt 70 prosent av produksjonen i industrinæringene, mens snittet for tjenesteytende næringer ligger på rundt 50 prosent.

Erfaringsmessig er det rimelig godt samsvar mellom foreløpig og endelig nasjonalregnskap. Helliesen (2017) og Helliesen m.fl. (2021) oppsummerer treffsikkerheten i de foreløpige tallene, og siden 1990-tallet har revisjonene vært forholdsvis små og uten noen systematisk over- eller undervurdering.¹ Unntaket er bruttoinvesteringer i fast realkapital, som har hatt noe større revisjoner og en systematisk tendens til å ligge omtrent 2 prosentpoeng for lavt i de foreløpige tallene helt fram til endelige tall. BNP for Fastlands-Norge har blitt revidert i størrelsesorden 0,3 til 0,5 prosentpoeng i begge retninger, fra foreløpige anslag til endelig publisering. Helliesen m.fl. (2021) viser også at de foreløpige tallene blir mer nøyaktige gjennom revisjonssyklusen.

For en grundig innføring i produksjonen av kvartalsregnskapet, se Bougroug (2021).²

¹ Helliesen (2017) https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/_attachment/382734?_ts=169d8871fc0 Helliesen, Hungnes og Skjerpen (2021). Revisions in the Norwegian National Accounts: accuracy, unbiasedness and efficiency in preliminary figures. Empirical Economics (2021). <https://doi.org/10.1007/s00181-021-02065-9>

² Bougroug (2021) https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/nasjonalregnskap/artikler/quarterly-national-accounts/_attachment/inline/2dd9c491-e4b4-454a-9336-71bd195add2d:b4602f1c124e8a3d4f00a30db4df62368677fcd/NOT2021-27_web.pdf

norsk sokkel, mot 229,6 MSm³ o.e. i 2018. Bruttoproduktet i tredje kvartal 2019 var på sitt laveste nivå siden samme kvartal i 1993, men da var også bunnen nådd i denne omgang. I fjerde kvartal 2019 ble det nye Johan Sverdrup-feltet satt i produksjon, som i 2020 førte til den høyeste kvartalsveksten i næringen siden 1980, på over 10 prosent i faste priser.

Olje- og gassprisene er volatile. Utviklingen i gassprisene bidro til prisnedgang i utvinningsnæringen i 2019, samtidig som det var produksjon av gass som hadde størst volumnedgang. Fulle lagre i Europa, milde vintre, og eksportkrig mellom USA og Russland på naturgass var noen av årsakene.

I 2019 falt den vektete olje- og gassprisen 14,7 prosent, mot en økning på 29,6 prosent i 2018 og nedgang på 31,4 prosent i 2020. Dermed ble verdinæringen i næringens bruttoprodukt kraftigere enn volumnedgangen.

Prisfallet forhindret ikke petroleumsinvesteringene fra å stige kraftig i 2019, med den høyeste veksten siden 2013. Investeringene hadde falt jevnt fra en topp i 2013 til et bunnivå i første kvartal 2018, og da lå investeringene på det laveste nivået siden midten av 2000-tallet. Dette påvirket leverandørindustrien på fastlandet (se neste avsnitt). Fra 2018 snudde utviklingen til en liten oppgang og petroleumsinvesteringene steg så markert, med

over 14 prosent målt i faste priser fra 2018 til 2019. Det var i hovedsak utbyggingsprosjekter som Johan Sverdrup og Johan Castberg som bidro til oppgangen. Petroleumsinvesteringene utgjorde 179 milliarder kroner i 2019. Til sammenligning var de samlede investeringene i offentlig forvaltning på 214 milliarder kroner.

4.2. Fastlandsnæringene

Verdiskapingen i næringene på fastlandet steg 2,8 prosent i 2019, 0,2 prosent høyere enn foreløpige tall. Alle tre hovedgrupperingene, nemlig industrien, tjenestenæringene, og annen vareproduksjon (som inkluderer kraft, primærnæringene og bygg- og anlegg), vokste i 2019 både i bruttoprodukt og investeringer, med total investeringsvekst på 10,3 prosent i 2019. Veksten i bruttoprodukt på 2,8 prosent er om lag den samme som i 2018.

Endelig regnskap viser at bruttoproduktet fastlandsnæringen Tjenester tilknyttet utvinning vokste hele 47,8 prosent i 2019 målt i faste priser, mot tidligere anslått 14,9 prosent. Produksjonen økte 22,2 prosent. Dette er den høyeste veksten i denne næringen siden året 2000. Strukturstatistikk fra foretakene viste bedre marginer enn antatt i foreløpig regnskap, som er hovedårsaken til oppjusteringen. Samtidig er det noe mer usikkerhet enn normalt om størrelsen på veksten og investeringene på grunn av innføringen av regnskapsstandarden IFRS 16, som har gitt utfordringer for beregningen av kapitalintensive næringer som Tjenester tilknyttet utvinning. Problematikken med IFRS 16 omtales nærmere i tekstboks 4.2.

Boks 4.2 IFRS 16

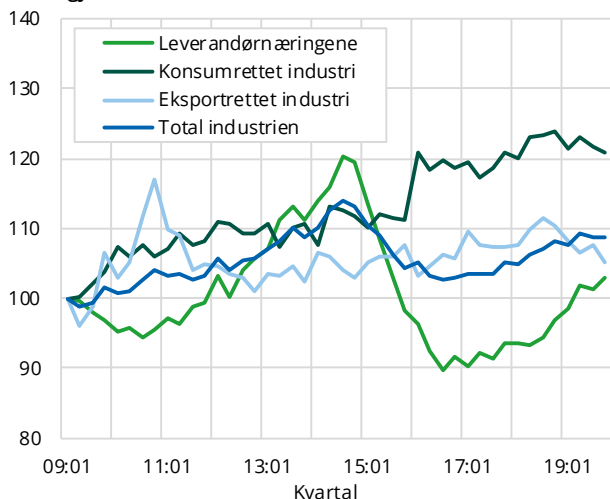
En del norske foretak er enten pliktige til å føre regnskap etter den internasjonale standarden IFRS, eller velger IFRS istedenfor norske regnskapsregler. Innføringen av IFRS 16 for foretak som benytter IFRS-reglene medfører at en stor andel av leiekostnadene faller bort og behandles som investeringer i selskapsregnskapene. Mange foretak leier blant annet eiendom som gir økte investeringer i selskapsregnskapene. Til endelig nasjonalregnskap benyttes selskapsregnskapene sammen med andre opplysninger for å beregne foretakenes investeringer i realkapital. Dette er vanskeligere å gjøre for de foretakene som benytter IFRS 16 fordi operasjonelle leieavtaler ikke skal behandles som investeringer etter prinsippene i Nasjonalregnskapet. Flere foretak er gjennomgått for å justere for økningen i investeringene. Det er usikkert om engangseffekten i 2019 er fullt ut korrigerert for, og investeringstallene er derfor mer usikre enn normalt, spesielt i kapitalintensive næringer hvor leie av driftsmidler er en vanlig. Dette gjelder næringer som tjenester tilknyttet bergverksdrift og utvinning, og transportnæringene. For en innføring i konsekvensene av innføringen av IFRS 16, les [Eurostat \(2021\)](#).¹

¹ Information note on the impact on macro-economic statistics of IFRS 16 on leases, Eurostat https://ec.europa.eu/eurostat/documents/39118/10303150/Impact_on_macro-economic_statistics_of_IFRS_16_on_leases.pdf

Industri og bergverk sett under ett hadde en oppgang i bruttoprodukt på 2 prosent i 2019, som er 0,7 prosentpoeng lavere enn tidligere anslått. Til sammenligning vokste industrien 1,7 prosent i 2018. Oppgangen i industrien var avgrenset til leverandørnæringene, der verftnæringen vokste samlet 26 prosent og bygging av skip og båter lå på sitt høyeste aktivitetsnivå siden 2002. Dette er knyttet til det høye investeringsnivået på norsk sokkel i 2019. Oljeprisfallet i 2014 utløste en markert nedgang i produksjonen i leverandørnæringene, og til tross for oppgang i 2019 var bruttoproduktet fortsatt betydelig lavere enn i 2014, se figur 4.4.

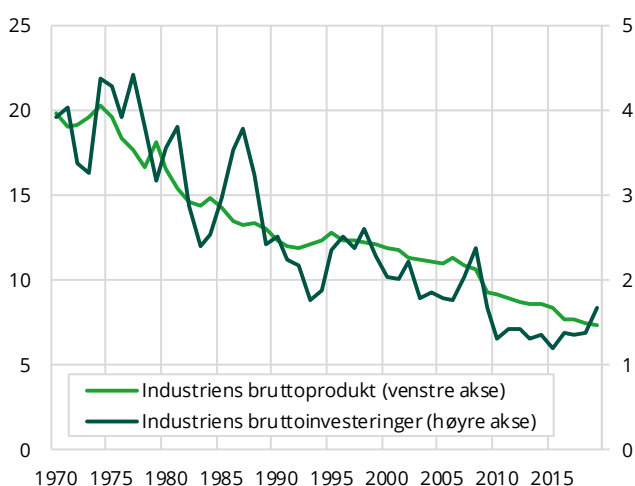
Industriens andel av norsk økonomi har falt jevnt over lang tid, se figur 4.5a. Målt som andel av BNP for Fastlands-Norge, har imidlertid industriinvesteringene ligget forholdsvis flatt de siste årene, og økte noe i 2019. Investeringsraten, altså investeringene som andel av industriens bruttoprodukt, har økt noe de siste årene, se figur 4.5b. Industriinvesteringene kom opp i 52 milliarder kroner i 2019. Målt i faste priser var nivået på sitt høyeste siden 2008, som var et historisk toppår. Det var særlig sterk oppgang innen næringsmiddelindustri (her-

Figur 4.4. BNP for industrigrupperingene. Kvartal. Sesongjustert. Volumindekser. 1. kvartal 2009=100

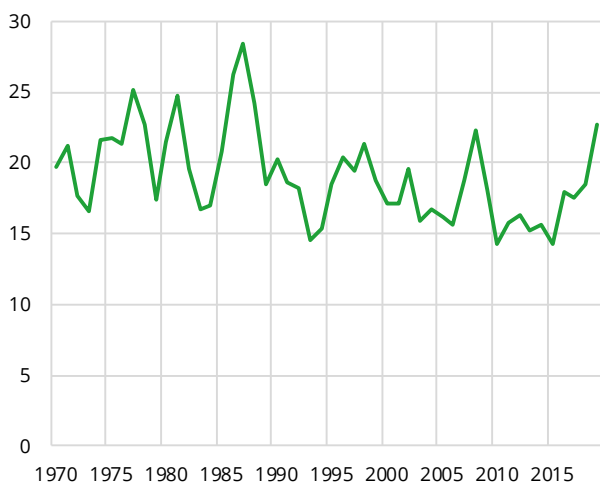
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5a Industri og bergverk og den norske økonomien. Andel av Fastlands-BNP. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5b Industri og bergverks investeringsrate. Bruttoinvesteringer delt på bruttoprodukt. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

under bearbeiding og konservering av fisk) innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. Disse investeringene gir økt produksjonskapasitet for senere år.

Annen vareproduksjon vokste 0,8 prosent i 2019, mot tidligere anslått 1,5 prosent. Dette er noe lavere enn i 2018 men typisk for et aggregat med jevn vekst siden 2013. Bygg og anlegg og jordbruk trakk opp mens kraftnæringene trakk ned. For sistnevnte må nedgangen sees i lys av mindre tilsig til norske vannmagasiner i 2019. Økningen i vindkraftproduksjon var ikke stor nok til å kompensere for dette. Jordbrukets store vekst i 2019 må sees i sammenheng med det kraftige fallet i tørkesommeren i 2018. Investeringene i annen vareproduksjon økte 5,6 prosent, mot en tidligere anslått nedgang på 0,6 prosent. Det var sterk vekst i investeringer i både tradisjonelt fiske og i akvakultur, samt i bygge- og

anleggsnæringene. Investeringene i vindkraft var rekordhøye i 2019, men investeringene i distribusjonsleddet falt kraftig. Det kan delvis knyttes til at installering av nye smarte strømmålere (AMS) ble ferdigstilt i utgangen av 2018. Samlet var investeringene i kraftforsyning likevel på et historisk høyt nivå i 2019.

Tjenestenæringene sto for rundt 70 prosent av verdiskapingen på fastlandet i 2019 utenom offentlig forvaltning. Dette inkluderer boligjenester, som i Norge i første rekke består av den beregnede verdien av å kunne bo i egen bolig. Tjenestenæringene var det næringsaggregatet som vokste mest i 2019, med en oppgang i bruttoproduktet på 3,4 prosent. Det er 0,6 prosentpoeng høyere enn foreløpige tall anslo. Teknisk konsulentvirksomhet og varehandel bidro mest til oppgangen.

Det ble også investert mye i tjenestenæringene. Investeringene vokste 8,9 prosent fra 2018, som er 5,4 prosent høyere enn foreløpige tall. Investeringene endte på 205 milliarder som er det høyeste nivået noensinne, målt i faste priser. Nær halvparten av tjenesteinvesteringene består av næringsbygg.

4.3. Offentlig forvaltning

I offentlig forvaltning steg bruttoproduktet i faste priser med 1 prosent i 2019, som er 1,2 prosentpoeng lavere enn foreløpige tall. Det er særlig veksten i statsforvaltningen som endres. Veksten er nå på 1,1 prosent, mot 2,6 prosent i foreløpige tall. Kommuneforvaltningen vokste 0,9 prosent, mot tidligere anslåtte 1,8 prosent. Årsaken til nedjusteringene er i hovedsak at det er innarbeidet direkte volumindikatorer for tjenesteytingen.

Offentlig forvaltning har vokst i et jevnt tempo siden 70-tallet, og en vekst på 1,0 prosent i 2019 er i så måte innenfor «normalen». Det er noe høyere enn i 2018 (0,8 prosent vekst) men under snittet de siste ti år, som er på 1,7 prosent. For statsforvaltningen var det lavere aktivitetsvekst på sykehusene som hovedsakelig trakk ned veksten. I kommuneforvaltningen trakk lavere aktivitet i barnehagene og skolene ned. Dette skyldes hovedsakelig lavere fødselskull de siste årene. Noen poster innenfor offentlig forvaltning hadde et uvanlig år. Forsvaret stikker seg ut med bergingen av fregatten KNM Helge Ingstad som ifølge Forsvaret kostet over 700 millioner kroner.

Konsum i offentlig forvaltning økte 1,3 prosent i 2019, mot 0,5 prosent i 2018. Dette konsumet består dels av de varer og tjenester det offentlige produserer selv, og dels av varer og tjenester som kjøpes fra private.

Det var en sterk oppgang i offentlige realinvesteringer i 2019, på 7,5 prosent målt i faste priser. Dette skyldes særlig forsvarsinvesteringer i helikoptre, ubåter, og kampvogner, som i 2019 kom i tillegg til kampflyinvesteringene. Sivile investeringer i statsforvaltningen økte med 4 prosent. Investeringen i kommuneforvaltningen økte med 9 prosent, et knapt prosentpoeng høyere enn tidligere anslått. Investeringsnivået i kommunesektoren har vært høyt gjennom flere år, og var i 2019 historisk høyt målt som andel av BNP for Fastlands-Norge.

4.4. Husholdningene

Veksten på 1,1 prosent i husholdningenes konsum var den svakeste siden finanskrisen. I 2017 og 2018 var veksten henholdsvis 2,3 og 1,7 prosent. Nivået på varekonsumet var om lag uendret fra 2018 til 2019, mens tjenestekonsumet vokste 2,6 prosent. Varekonsumet ble trukket opp av transportmidler, spesielt kjøp av elbiler. På den andre siden trakk drivstoff og oljer ned, som skyldes en økning i antall el- og hybridbiler.

Tjenestekonsumet vokste stabilt gjennom hele 2019, som det har gjort i mange år. Tjenestekonsumet ble trukket opp av husleie, FISIM (som skyldes endring i beregningsmetode) og hotell- og restauranttjenester. Fritidstjenestene preges i stor grad av handel med tjenester over Internett, som for eksempel strømming av filmer og musikk. Nordmenns konsum i utlandet, en betydelig andel av husholdningenes totalkonsum, falt derimot 1,2 prosent. Fra 2018 til 2019 økte utlendingene sitt konsum i Norge med 5 prosent målt i faste priser, noe som blant annet kan forklares med svekket krone som gjorde Norge til et relativt sett billigere land å feriere i. Dette kan også bidra til å forklare hvorfor nordmenns konsum i utlandet falt.

Husholdningenes boliginvesteringer falt 1,1 prosent fra 2018 til 2019. Det var tidligere anslått en nedgang på 1,7 prosent. Boliginvesteringene sank også i 2018, og det er grunnet en nedgang i bygging av nye boliger. Dette må sees i sammenheng med sterk vekst i årene før.

4.5. Utenrikshandel

Eksport og import økte henholdsvis 1,1 og 5,1 prosent fra 2018 til 2019, målt i faste priser. Både eksporten og importen er revidert opp i forhold til tidligere anslag. Utenom olje, økte importen i løpende priser 93,7 milliarder kroner i 2019, mens eksporten falt 57,2 milliarder kroner. Handelsoverskuddet endte på 52,8 milliarder kroner, en nedgang fra 2018. Hvis en holder olje og gass utenom hadde Norge et handelsunderskudd på 386 milliarder kroner i 2019, tilsvarende 12,6 prosent av fastlands-BNP.

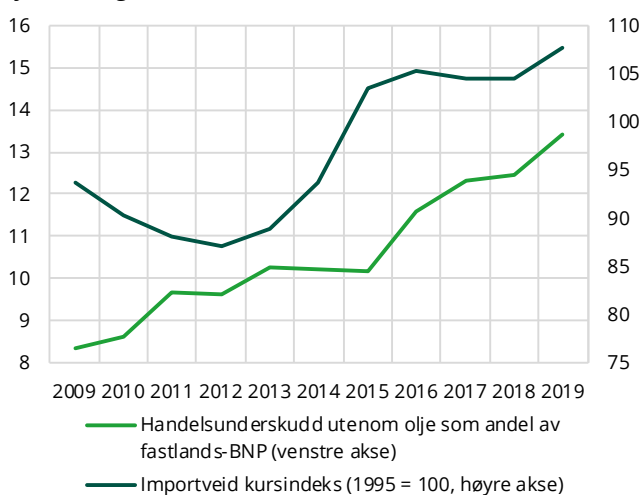
Siden tidlig i 2013, har den norske krona svekket seg sammenliknet med våre viktigste handelspartnere. Nedgangen fortsatte i 2019 (se figur 4.6). En svekket valuta gir et konkurransefortrinn for alle som driver med eksport og gir økte kostnader for de som er avhengig av import, om det så er konsum, produktinnsats eller investeringer.

Kronesvekkelsen har bidratt til å styrke norsk næringslivs konkurranseevne både på eksportmarkedene og på hjemmemarkedet. Ifølge det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene, har den kostnadmessige konkurranseevnen bedret seg 1,8 prosent i gjennomsnitt per år over de siste ti årene for næringsvirksomhet i bredere forstand. Mens veksten i arbeidskraftkostnader i Norge har vært høyere enn hos handelspartnerne, har krone-svekkelsen dratt i motsatt retning. (NOU 2021: 5 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2021).

I 2019 førte imidlertid nedgangen i olje- og gassutvinning naturligvis til lavere eksport. Nedgangen i naturgasseksporten var på 4,6 prosent, mens nedgangen i oljeeksporten var på 2,6 prosent. Petroleumseksporten hadde i 2019 en andel av totaleksporten på 36 prosent, mot 42 prosent i 2018 i løpende priser. Siden 2000 har andelen kun vært lavere i 2016, da den var på 34 prosent. Kun i årene 2008 og 2012 har petroleumseksporten stått for over halvparten av totaleksporten.

Eksport av tradisjonelle varer økte samtidig 4,9 prosent, nok til å veie opp for fallet i olje- og gass-eksport. Her bidro spesielt fisk (oppdrettsfisk 6,3 prosent vekst, fanget fisk 7,7 prosent), data og elektronikk (15,9 prosent) og elektrisk utstyr (21,4 prosent).

Figur 4.6 Handelsunderskudd av tradisjonelle varer og tjenester og kronekursen

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Importen av tradisjonelle varer økte enda mer, 5,6 prosent. Typiske industriprodukter som maskiner (15,5 prosent) og reparasjon av maskiner (84,2 prosent), samt motorkjøretøy (15,1 prosent) og sivile skip og båter (33,8 prosent) bidro mest til veksten.

Tjenesteeksporten økte 4,5 prosent, som er 1,0 prosent høyere enn i foreløpige tall. Her er konsulenttjenester og utenriks sjøfart de største bidragene, som vokste henholdsvis 32,8 og 6,4 prosent.

Tjenesteimporten vokste 6,0 prosent, mot tidligere anslått 4,7 prosent. Dette er den høyeste importveksten siden 2010 (8,4 prosent), som var et «rekylår» etter det store fallet under finanskrisen i 2009. Gjennomsnittsveksten i tjenesteimport de siste fire årene er om lag to prosent. Tjenesteimportens andel av importtotalen i 2019 var på 36 prosent, omtrent samme nivå som de siste 20 årene.

Til tross for bedret konkurranseevne, økte altså handelsunderskuddet utenom olje og gass fra 11,6 prosent av BNP Fastlands-Norge i 2018, til 12,6 prosent i 2019. Noe av utviklingen kan nok tilskrives tilfeldig variasjon fra år til år.

4.6. Sysselsatte personer og utførte timeverk

Nasjonalregnskapets arbeidskraftregnskap har i tillegg til endelige 2019 tall også blitt oppdatert tilbake til 1970. Endringene gjelder først og fremst nivåer for størrelsene utførte timeverk og årsverk (se egen omtale av nivårevisjon til sist i avsnittet). De reviderte seriene viser at antall sysselsatte

personer for økonomien sett under ett økte 1,6 prosent fra 2018 til 2019. Veksten ble drevet av forholdsvis høy vekst i flere tjenestenæringer. Næringene informasjon og kommunikasjon, faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting samt forretningsmessig tjenesteyting hadde alle en vekst fra året før på minst 3 prosent. Veksten var spesielt høy for næringen Tjenester tilknyttet oljeutvinning, som vokste 12,2 prosent, som henger sammen med utbyggingen av Johan Sverdrup-feltet. Sysselsettingsveksten i stat- og kommuneforvaltningen var henholdsvis 0,7 og 1,1 prosent.

Veksten i samlede utførte timeverk er i de reviderte tidsseriene beregnet til 1,5 prosent, som ligger tett opp til veksten i sysselsatte personer. Antall virkedager, en størrelse som har stor betydning for timeverkstallene, var i 2019 det samme som det var i 2018. Timeverksveksten i næringene er temmelig lik som veksten i sysselsatte personer.

I forhold til sist publiserte tall for året 2019 er veksten i samlet antall sysselsatte personer uendret. For utført timeverk er veksten revidert ned fra 1,8 til 1,5 prosent, og nedjusteringen er altså om lag den samme som for veksten i fastlands-BNP. Nedjusteringen av timeverksveksten kan i stor grad tilskrives næringene jordbruk og skogbruk, varehandel, og helse- og omsorgstjenester.

Ved denne publiseringen er nivåene for utførte timeverk og årsverk for årene 2016 - 2019 blitt beregnet på nytt med et detaljert og omfattende beregningssystem. I beregningen er det blitt innarbeidet mer korrekte beregnede stillingsprosent i lønnsjobber. Bakgrunnen for den nye beregningen er at innrapporteringen for denne størrelsen til datakilden har vært svak tidligere. Det er også blitt foretatt andre forbedringer. Revisjonen har resultert i en oppjustering av antall utførte timeverk i 2018 på 2,9 prosent sett i forhold til tidligere publiserte tall fra endelig nasjonalregnskap. Revisjonen av årsverk er av om lag samme størrelse. Revisjonen i utførte timeverk og årsverk for 2016, som er av om lag samme størrelse som for 2018, er blitt innarbeidet fullt ut for årene 2008-2015 og delvis innarbeidet over årene 2001-2007, slik at revisjonen for denne perioden vokser år for år mot nivået på revisjon fra og med 2008. Forløp i utførte timeverk og årsverk for selvstendig næringsdrivende for årene 2000-2008 er også blitt endret. Det er også foretatt mindre revisjoner for sysselsatte

personer og for lønssummer. Dette gjelder i det vesentligste noe omfordeling mellom næringer innad i offentlig forvaltning. Samlet sett medfører revisjonen at forløpet i utførte timeverk, årsverk og

sysselsatte personer fra 1970, nå framstår mer likt med nasjonalregnskapets publiseringer før høsten 2019, det vil si før publiseringen av nasjonalregnskapets hovedrevisjon i 2019.

Tabell 4.2 Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Reviderte og tidligere publiserte tall for 2019

	Tidligere	Revidert	Revisjon i prosentpoeng
Bruttonasjonalprodukt (BNP), volum endring i prosent	0,9	0,8	-0,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge, volumendring i prosent	2,3	2,0	-0,3
Volumendring i prosent for Bruttoprodukt i basisverdi for noen utvalgte næringsområder			
Utvinning og rørtransport	-6,3	-5,8	0,5
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,6	2,8	0,2
Industri og bergverk.	2,7	2,0	-0,7
Annen vareproduksjon	1,5	0,8	-0,7
Tjenester inkl. bolig tjenester	2,8	3,4	0,6
Offentlig forvaltning	2,2	1,0	-1,2
Innenlands sluttanvendelse. Volumendring i prosent			
Konsum i husholdninger	1,3	1,1	-0,2
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	1,3	-0,6
Bruttoinvestering i fast realkapital	4,8	9,5	4,7
Bruttoinvestering i Fastlands-Norge.	4,0	6,3	2,3
Eksport i alt	0,5	1,1	0,6
Import i alt	4,7	5,1	0,4
Vekst i sysselsetting og produktivitet			
Sysselsatte personer	1,5	1,5	0,0
Utførte timeverk	1,8	1,5	-0,3
Prisvekst			
BNP prisdeflator	-0,4	-0,5	0,0
Prisdeflator for BNP Fastlands-Norge	2,2	2,3	0,1
Prisdeflator for konsum i husholdningene	2,2	2,2	0,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.